

Metodický manuál Komplexní práce s mládeží ve věku 13-18 let

Prezentovaný produkt vznikl v rámci realizace projektu žadatele IQ Roma servis, o.s.
Iniciativy společenství Equal:

„IQ servis – systém pro úspěšné uplatnění Romů na trhu práce“

za přispění zástupců cílových skupin a partnerů projektu:

- ZŠ Křenova
- ZŠ Merhautova
- OU a PŠ Lomená
- CVČ Lužánky
- Masarykova univerzita
- Aisis Kladno, o.s.
- o.p.s. PartnersCzech
- ÚP Brno – detašované pracoviště Poradna pro volbu povolání

Obsah:

- I. Cíl produktu**
- II. Cílové skupiny produktu**
- III. Metodologie produktu**
- IV. Pracovní postup jednání s klientem (uzavírání zakázek)**
  - 1. obecné principy
  - 2. uzavírání zakázky
  - 3. forma zakázky
  - 4. evidence zakázek
  - 5. ukončení služby a změna průběhu zakázek

V. Metodologie jednotlivých aktivit

- 1. Poradenství pro volbu školy**
  - 1.1 zásady práce
  - 1.2 struktura poradenských služeb
  - 1.3 základní princip
  - 1.4 individuální poradenství
    - 1.4.1 metody práce – rozhovor, dotazníky, individuální plánování s klientem, testy profesní orientace
  - 1.5 informované rozhodnutí na základě předchozího zmapování situace klienta
  - 1.6 informace které klient získá
  - 1.7 skupinové poradenství
    - 1.7.1 pracovní postup
    - 1.7.2 metodologie
    - 1.7.3 lekce pro žáky 6. tříd
    - 1.7.4 lekce pro žáky 7. tříd
    - 1.7.5 lekce pro žáky 8. tříd
    - 1.7.6 lekce pro žáky 9. tříd
- 2. Výukový program**
  - 2.1 zásady práce
  - 2.2 principy práce
  - 2.3 popis činnosti a metody
- 3. Program stimulace osobnostních charakteristik - EEG biofeedback**
  - 3.1 zásady práce
  - 3.2 popis činnosti a metody
  - 3.3 indikace EEG Biofeedbacku u klientů IQRS
- 4. Motivační pásmo Divadla Fórum a lekcí dramatické výchovy**
  - 4.1 Divadlo Fórum
    - 4.1.1 zásady práce
    - 4.1.2 principy
    - 4.1.3 popis činnosti – témata, struktura DF, spolupráce
  - 4.2 Dramatické workshopy

4.2.1 zásady práce

4.2.2 principy

4.2.3 popis činnosti a metody – témata, struktura workshopů, prostředky

5. Multimediální výuka a aktivity zaměřené na sebe prezentaci a získání pocitu sebejistoty (není součástí produktu určeného k validaci)

5.1 Zásady práce

5.2 principy

5.3 popis činnosti a metody

5.3.1 témata

5.3.2 struktura – první kontakt, samotný průběh

5.3.3 PC Foto

5.3.4 výstava

6. Terénní program podpory

6.1 struktura a metoda práce

7. Návazný služby a spolupráce

8. Shrnutí

Cíl produktu

Cílem produktu je zvýšit osobní i rodinnou motivaci, informační rozhled a praktické dovednosti podporující funkční a informační gramotnost, obecnou vzdělanostní úroveň a úspěšnost mladých Romů udržet se a uspět v rámci formálního vzdělávacího procesu a posléze i profesního uplatnění.

Cílové skupiny produktu

Primární cílovou skupinou je romská mládež ve věku 13 - 18 let, která je specificky definována následujícími faktory:

- Žije z velké části v sociálně vyloučených lokalitách.
- Nízká vzdělanostní úroveň, často dokončují pouze obligatorní vzdělávací cyklus, do sekundárního vzdělávacího cyklu nenastoupí nebo ho předčasně ukončí.
- Není dostatečně motivována k dalšímu studiu, nemá v rámci běžné sociální interakce dostatečné množství relevantních pozitivních vzorů.
- Nedostatečné či nevyhovující sociální a ekonomické podmínky pro studium v místě bydliště.
- Ve školách se potýká s neúspěchem a potřeba individuálního přístupu není za současných legislativních podmínek možná, aniž by žák nebyl označen za zdravotně postiženého.
- Neefektivním a rizikovým způsobem tráví volný čas, vysoká hrozba výskytu sociálně patologických jevů.

Návazně jsou cílovou skupinou i **rodiče uživatelů**, kteří jsou:

- významným faktorem při rozhodování o budoucím povolání a studiu svého dítěte. Mohou zajistit vnitřní motivaci svých dětí předáním hodnoty vzdělání a volby povolání. Zároveň ale mohou být i negátorem, který své dítě nejen nepodporuje, ale také ho může odrazovat. S těmito postoji rodičů je nutno dlouhodobě pracovat a srozumitelně je informovat o výhodách a nevýhodách rozhodnutí. Motivovat je k podpoře rozvoje vlastních dětí. Dále i rodičům jsou nabízeny některé dílčí vzdělávací aktivity, které je mohou připravit na další studium či podpořit při hledání zaměstnání, zvyšování kvalifikace a kompetence pro trh práce. Významné je zde propojení na sociální práci, která řeší s uživateli základní sociální problémy, které mohou být přímým i nepřímým důvodem k neúspěšnosti či ohrožení dětí.

Dalšími, nepřímými cílovými skupinami jsou:

Pedagogové základních a středních škol, se kterými:

- při individuální práci s uživatelem spolupracujeme a komunikujeme v oblastech výuky, školních osnov či posunech ve školním prospěchu.
- některé z aktivit, především v oblasti profesního poradenství se realizují přímo na školách, kde jsou nejen obohaceny výukových programů a podporou poradenství, ale také podnětem a inspirací pro pedagogické pracovníky při návazné individuální práci se studenty

Pracovníci dalších organizací a organizace poskytující návazné služby Úředníci

- psychologicko pedagogická poradna
- organizace prevence vzniku sociálně patologických jevů
- úředníci institucí v dané problematice relevantní

Okolní komunita

občanské sdružení
IQ Roma servis, Cejl 49, 602 00 Brno
tel./fax: +420 549 241 250
IČ: 65341511
Č. Ú. ČSOB189104187/0300
Registrace u Ministerstva vnitra
pod č.j.II/s-OVS/1-33 944/97-R

Pobočka (adresa pro korespondenci):
Hybešova 41, 602 00 Brno
tel.: +420 543 213 310
fax: +420 543 214 809

- I když se přímá práce zaměřuje především na mládež a jejich rodiče, projekt se dotýká širšího okruhu v komunitě, ať už prostřednictvím pracovníků nebo samotných uživatelů, kteří mohou šířit získané informace a také být pozitivním příkladem pro ostatní.

Široká veřejnost

- PR aktivitami primárních uživatelů produktu je pozitivně dotčena i široká veřejnost, která je ovlivněna pozitivními příklady netypickými v rámci informačního mainstreamingu ve vztahu k cílové skupině.

Metodologie produktu

Produkt je sestaven z několika na sebe navazujících modulů, které společně pokrývají vybrané faktory ovlivňující úspěšnost zástupců cílových skupin ve vzdělávacím procesu. Jednotlivé složky jsou provázány především osobou uživatele. Systém modulů je zároveň otevřen a flexibilně reaguje na potřeby každého jednotlivého klienta. Pedagogičtí pracovníci na základě, společně s uživatelem sestaveného, profilu navrhnou plán modulů v souladu s definovanými potřebami. Uživatel tedy absolvuje aktivity dle svých potřeb a preferencí. Účast na všech aktivitách je dobrovolná. Časový cyklus aktivit produktu kopíruje období obligatorního a sekundárního vzdělávací období.

Pátevní součástí v primární fázi je modul poradenství pro volbu školy, na který v sekundárním období navazuje modul poradenství uplatnitelnosti na trhu práce. V oblasti vzdělávání je po celé období využíván modul výuky, který vychází ze studijních povinností uživatelů. Souběžně jsou realizovány aktivity zaměřené na obecné kompetence uplatnitelné primárně na trhu práce a sekundárně v procesech běžné sociální interakce. Podpora specifických kompetencí vychází z individuálních zájmů uživatelů. V případech specifických obtíží (nesoustředěnost, hyperaktivita) je využíván modul posilující osobnostní dovednosti. Návazně mají klienti možnost své dovednosti i prezentovat. Tento modul posiluje jednak sebeprezentační kompetence a zároveň má i dopady na nepřímé uživatele formou transformace příkladů dobré praxe.

Každý klient má definovaného svého klíčového pracovníka. Kritéria výběru jsou založena na osobnostních a zájmových preferencích klienta a možnostech pedagogického týmu. Klíčový pracovník uzavírá s klientem zakázku a sestavuje individuální plán. Monitoruje pokroky klienta, komunikuje s rodinou, v případě potřeby se vzdělávací institucí a zprostředkovává klientovi návazné moduly dle společně definovaného požadavku.

Poskytované služby produktu jsou v souladu se standardy kvality sociální práce a jsou realizovány na základě definovaných a formalizovaných pracovních postupů. Nicméně pracovní postupy definují pouze rámec a pravidla poskytované služby, obsahová stránka je definována uživatelem. Níže uvedená tabulka ukazuje provázanost a stručnou charakteristiku jednotlivých aktivit produktu.

vzdělávací fáze

občanské sdružení
IQ Roma servis, Cejl 49, 602 00 Brno
tel./fax: +420 549 241 250
IČ: 65341511
Č. Ú. ČSOB189104187/0300
Registrace u Ministerstva vnitra
pod č.j./s-OVS/1-33 944/97-R

Pobočka (adresa pro korespondenci):
Hybešova 41, 602 00 Brno
tel.: +420 543 213 310
fax: +420 543 214 809

www.iqrs.cz

Aktivity	1. stupeň	5. třída	6. třída	7. třída	8. třída	9. třída	přechod na sekundární vzdělávací cyklus	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	Maturita nebo závěrečné zkoušky	
poradenství pro volbu školy		skupinové lekce + návazné individuální poradenství zaměřené na obecné představy a možnosti, návazná konkretizace představ, faktory reálnosti, asistence vstupu do přijímacího řízení					logistická a administrativní asistence při přechodu, zapojení rodičů	Řešení případných potíží, alternativní volby, prevence odchodu, logistická a administrativní asistence					
poradenství pro uplatnitelnost na trhu práce							v případě nezájmu o absolvování sekundárního cyklu asistence při získání uplatnění na trhu práce	seznamování s možnostmi uplatnění dle studijního oboru, exkurze, nácvik situací při přechodu do pracovního procesu, dohodování stáží a brigád					
Výuka navazující na školní osnovy	výuka dle individuálních potřeb v průběhu celého cyklu						příprava na přijímací zkoušky	výuka dle individuálních potřeb v průběhu celého cyklu					
Obecné kompetence	výuka PC	výuka PC, jazyková příprava (AJ)											
Obecné kompetence orientace v sociálním systému	lekce dramatické výchovy zaměřené na orientaci v sociálním systému a prevence vzniku sociálně patologických jevů							lekce dramatické výchovy zaměřené na prevenci vzniku sociálně patologických jevů a orientaci v občanské společnosti					
Specifické kompetence – další								dle oborové specializace (administrativní dovednosti, prezentační kompetence, zprostředkování návazných služeb					
Motivační aktivity	motivační lekce dramatické výchovy, exkurze, besedy s příklady úspěšné praxe												
EEG biofeedback	v případě společně definované potřeby absolvování modulu, rozsah dle dohody, supervizi procesu provádí psycholog a aktivita je realizována s informovaným souhlasem rodičů												
Volnočasové aktivity	aktivity zaměřené na prevenci vzniku sociálně patologických jevů, nízkoprahový princip												
sebezprezentační aktivity	dle zájmu zapojení do kurzů multimédií, fotografování, filmování, hudebních lekcí, lekcí divadla Fórum, návazná prezentace pro veřejnost												
Terénní pedagogická práce	Komunikace s rodinou uživatelů, zapojení do procesu plánování a přípravy, motivace, návaznost na modul komplexní práce s rodinou - návazné služby sociálního poradenství, terénní sociální práce, právního poradenství a asistence na trhu práce												

Pracovní postup jednání s klientem (uzavírání zakázek)

Obecné principy:

- Základním principem poskytovaných služeb je samostatné stanovování cílů klientem.
- Práce je vykonávána v souladu s etickým kodexem organizace.
- Každému klientovi jsou poskytovány služby dle jeho individuálních preferencí.
- Pracovníci respektují klienta, jeho osobnostní rysy a společně a nestranně hledají nejlepší řešení zakázky.
- Spolupráce s klientem je systematickou prací.
- Poskytované služby jsou dostupné a bezplatné.

Uzavření zakázky:

Uzavřením zakázky mezi pracovníkem a klientem dochází k dohodě o poskytnutí služby.

V případě, že klient spadá do cílové skupiny a projeví zájem o poskytovanou službu, je s ním uzavřena zakázka (zakázka se nemusí uzavírat hned při prvním kontaktu, první kontakt může být pouze informativní). Klient může v rámci poskytované služby uzavřít i více zakázek.

Forma zakázky:

Klient vstupuje do služby dobrovolně, na základě formulace zakázky je odkázán na odpovědného pracovníka¹. Během uzavírání zakázky je seznámen s **právy a povinnostmi**.

Je nutné s klientem zakázku (ať písemnou nebo ústní) uzavřít tak, aby ji pochopil, včetně svých práv a povinností. Je důležité se vždy přesvědčit, že klient zakázku a její formulaci rozumí – např. tím, že nám práva a povinnosti a průběh zakázky převypráví dle vlastních slov.

Práva a povinnosti klienta jsou vyvěšeny na viditelném a snadno přístupném místě v prostorách „Centra“. Souhlasí s poskytnutím osobních údajů.

Evidence zakázek:

- Záznam o uzavření zakázky provede pracovník do elektronické sdílené databáze klientů.
- Záznam musí obsahovat cíl klienta, průběh zakázky – jednotlivé kroky, reflexi a výsledek, kdo zakázku uzavíral ap.)
- Uzavřené zakázky v tištěné podobě, podepsané klientem se evidují na bezpečném, uzamykatelném místě (šedá skříň v kanceláři pedagogů)
- Klient má právo na vyžádání nahlédnout do své osobní složky, kde jsou vedeny všechny jeho osobní údaje a údaje o poskytnutých službách.
- Klient má právo požadovat anonymitu poskytovaných služeb, jen u těch které to svým charakterem umožňují.
- Každý klient, se kterým je uzavírána zakázka musí podepsat souhlas se zpracováním osobních údajů (u klientů do 18 let podepisuje zákonný zástupce)
- Pracovníci se při práci s osobními údaji klienta řídí závaznou směrnicí organizace, která je vyvěšena na serveru, nebo je k dispozici v tištěné podobě u nadřízených. (iqr/dokumenty organizace/směrnice/závazné směrnice/ochrana osobních údajů)

¹ Odpovědný pracovník = pracovník, který je zodpovědný za určitou aktivitu, jíž se klient při využívání služby účastní (např. pracovník odpovědný za poradnu pro volbu školy, EEG biofeedback, doučování atd.)

Ukončení služby a změna průběhu zakázky:

- Průběh zakázky lze měnit dodatkem v případě zájmu klienta.
- Služba je ukončena zpravidla naplněním cíle, který si klient sám stanovil v uzavřené zakázce (individuálním plánu)
- Klient může službu kdykoli ukončit bez udání důvodů.
- Předem je upozorněn na podmínky, za jakých je služba odmítnuta nebo ukončena ze strany organizace (služba není organizací poskytována, pokud odporuje právním, společenským či morálním normám, klient opakovaně nedodržuje pravidla)
- důvodem k pozastavení či odložení zakázky může být, pokud je klient pod vlivem alkoholu, omamných látek, chová se agresivně apod.)

V. Metodologie jednotlivých aktivit

Produkt je ve své komplexní podobě složen z níže uvedených modulů:

- a) Poradenství pro volbu školy
- b) Výukový program
- c) Program stimulace osobnostních charakteristik - EEG biofeedback
- d) Motivační pásma Divadla Fórum a lekcí dramatické výchovy
- e) Multimediální výuka a aktivity zaměřené na sebezprezentaci a získání pocitu sebejistoty (není součástí produktu určeného k validaci).
- f) Terénní program podpory
- g) Návazný program podpory rodinného zázemí formou terénní sociální práce a poradenství v oblasti zaměstnanosti dotvářející komplexnost nabídky pro rodinu uživatele (není součástí produktu určeného k validaci).

1) Poradenství pro volbu školy

Poradenství pro volbu školy je uskutečňováno v rámci dvou propojených systémů, na které se váží různá odborná východiska při jejich uplatňování – *individuální a skupinové poradenství pro volbu školy*.

Cílem poradenství je najít nové efektivní nástroje ke zlepšení současné situace v oblasti vzdělávání dětí ohrožených sociálním vyloučením, zvýšit počet a udržitelnost mladých Romů v sekundárním vzdělávacím cyklu a celkově přispět k jejich integraci do hlavního vzdělávacího proudu.

Poradenská pracovníci řeší přechod, zvýšení šancí a následné udržení mladých Romů v sekundárním vzdělávacím cyklu. Vychází z předpokladu, že správná volba budoucí profesní orientace může zamezit předčasnému ukončení studia a naopak vést k jeho úspěšnému dokončení. Úspěšným ukončením studia se pak následně zvyšuje šance na uplatnění na trhu práce. Jedním z cílů, které by proto mělo sledovat počáteční vzdělávání nepochybně je připravit mladé lidi tak, aby získali dobré předpoklady pro celoživotní zaměstnatelnost a nastavit taková opatření, která pomohou omezit možné rizikové faktory s tím související.

Profesní orientace každého žáka ZŠ je podmíněna zejména dvěma faktory. Osobnostní charakteristikou žáka (jeho zájmy, znalostmi, dovednostmi a vlastní motivací v otázce budoucího studia) a racionálním zhodnocením možností

jeho dalšího profesního uplatnění. Obojí je ovlivněno okolním sociálním prostředím, ve kterém se žák nachází. Poradenství pro volbu školy si klade za cíl podpořit a přirozenou cestou rozvíjet oba tyto aspekty.

Formou interaktivních lekcí realizovaných již od 6.třídy ZŠ a nabídkou individuálního poradenství pro děti i rodiče podporuje jedince v procesu sebepoznání a zhodnocení možností budoucí profese.

1.1 Zásady práce:

1. informované rozhodnutí při volbě budoucího povolání u romských žáků 2.stupně základních škol, odstranění pasivity ve výběru navazujícího studia, eliminace žáků, kteří chtějí ukončit předčasně školní docházku zvýšením počtu přihlášek na SŠ a SOU u romských žáků opouštějících ZŠ, tohoto cíle se dosáhne realizací *kvalitního a srozumitelného poradenství* v otázce volby budoucí profesní orientace romských žáků druhého stupně základních škol, s přihlédnutím na specifika a individuální potřeby.

2.zapojení osobnostní a sociální výchovy do poradenství pro volbu školy, podpoření individuality a osobnosti jedince pomocí technik, které vedou k rozvoji komunikačních dovedností, týmové spolupráce a empatie, schopnosti sebereflexe a pojmenování svých charakterových vlastností a zájmů.

3. rozvíjení správné sebereflexe žáků, především ve vztahu ke svému budoucímu povolání a aktivní rozvoj vlastní identity. Jednotlivé techniky zprostředkují žákům informace o sobě i ostatních členech skupiny.

4. větší angažovanost rodičů ve věci budoucího vzdělávání a povolání u romských dětí, informovanost rodičů o systému vzdělávání v ČR formou individuálního poradenství a práce v terénu- kontaktáž rodičů zapojených klientů.

1.2 Struktura poradenských služeb:

Základem poradenských služeb pro volbu školy je realizace skupinových zážitkových lekcí pro žáky základních škol, které jsou tématicky zaměřeny na volbu školy a budoucího profesního uplatnění a s nimi spjaté individuální poradenství pro žáky ZŠ a klienty IQRS.

Mezi další nabízené služby patří školní problematika žáka – prospěchové, výchovné a jiné problémy, které se společně s klientem a jeho rodiči snažíme řešit a předcházet jim. Spolupracujeme se školou v otázkách přípravy žáka na navazující studium i samotného výběru typu školy a oboru. Méně častými případy jsou přestupy žáků na jinou základní školu či jiný typ studia. V rámci poradenství pro volbu školy konzultujeme s klienty možnost soustavné přípravy do školy a na přijímací zkoušky, tato aktivita probíhá v rámci doučování v IQRS.

Klientům individuálního poradenství nabízíme možnost pomoci při vyplňování přihlášky na zvolenou školu, individuálně konzultujeme možnost zprostředkování stipendia.

Poradenská pracovníci navštěvují veletrhy středních škol, jsou v kontaktu se středními školami a učilišti i informačními středisky úřadu práce. Klienty informujeme o akcích pořádaných poradenskými centry a dni otevřených dveří jednotlivých škol. Jsou poskytnuty relevantní informace o navazujícím vzdělávání, přehled jednotlivých školách a o oborech, v poradně jsou jim k dispozici materiály - informační příručky, propagační brožury a letáky jednotlivých škol.

Pro klienty poradny IQRS jsou pořádány besedy a semináře, které se zaměřují na vzbuzení zájmu a vlastní motivace klienta v oblasti dalšího vzdělávání a pořádány exkurze na různé typy pracovišť. Každoročně probíhají víkendové pobyty se zaměřením na volbu budoucí školy.

1.3 Základní princip:

Individuální přístup a časový prostor pro klienta.

Základním principem je individuální přístup ke každému klientovi. Pracovník tak má možnost utvořit si ucelený obraz o klientovi a jeho potenciálu pro budoucí vzdělávání a vycházet z něho při aplikaci jednotlivých poradenských metod.

Individuální poradenství probíhá v nerušeném prostředí kanceláře pracovníka. Tlak zvenčí i jakékoliv časové omezení působí rušivě. Pracovník plánuje s klientem schůzky tak, aby měl prostor k individuálnímu přizpůsobení se klientovým požadavkům. V případě, kdy není schůzka předem sjednána pracovník vyhodnotí svoje možnosti se klientovi věnovat s aktuálností problému, se kterým klient přichází a co neefektivněji se snaží situaci vyřešit.

Příklad:

- klient chce poradit na jakou školu se přihlásit (je studentem 8. ročníků, základní školu ukončuje v příštím roce) – pracovník naplánuje schůzku v centru nebo dle přání klienta přímo v rodině, tak aby měl na klienta vymezený časový prostor a mohl se mu nerušeně věnovat

- klient přijde týden před odevzdáním přihlášky na střední školu – pracovník uzpůsobí svůj plánovaný program tak, aby se klientovi mohl věnovat nejlépe v den jeho návštěvy

Dle naléhavosti se postupuje i v případě řešení školní problematiky klienta – náhlý přestup na jinou školu, výchovné problémy žáka, které by mohly ohrozit jeho prospěch ve škole a hodnocení z chování, stížnosti ze strany učitelů pracovník řeší přednostně

V takových situacích pracovník kontaktuje rodiče klienta a jednotlivé kroky vedoucí k odstranění nežádoucích jevů a jejich nápravě konzultuje a plánuje s nimi. V ostatních případech komunikuje pracovník s rodinou klienta i školou v rámci soustavné spolupráce vycházející z individuálního plánování a komplexní práce s rodinou

1.4 Individuální poradenství

Individuální poradenství je určeno pro klienty druhého stupně základních škol, studenty jakéhokoliv typu navazujícího studia, pro klienty, kteří předběžně ukončili vzdělávací proces a dospělé klienty, kteří mají zájem o další vzdělávání. Dle věku je uzpůsobena forma a metoda jednání s klientem.

U klientů 6. a 7. tříd probíhá poradenství většinou formou rozhovoru a monitoringu jeho představ o budoucím povolání, společným hodnocením životních vizí a plánů do budoucna. Pracovník s klientem hodnotí jeho silné a slabé stránky, školní prospěch, motivuje ho ke studiu, plnění školních povinností a kladení si nových cílů, které by přispěly k osobnímu rozvoji klienta. Spolu s klientem reflektuje očekávání rodičů s představami klienta, společenský status jednotlivých povolání a možnosti uplatnění se v daném oboru na trhu práce.

Klient absolvuje testy profesní orientace a společně s pracovníkem hodnotí jejich výsledky a svoje osobnostní předpoklady k určitému typu povolání (testy jsou děleny dle zájmů klienta, dovedností či preferovaného předmětu ve škole). Pracovník je v kontaktu s rodinou i školou klienta a předává jim získané poznatky o možnostech a překážkách jeho budoucího studia na SOU či SŠ

U žáků 8. a 9. tříd je kladen důraz na soustavné hledání alternativ klientova budoucího uplatnění a výběru vhodného typu školy. S klientem jsou vedeny rozhovory na toto téma. Je s ním sestaven individuální plán jeho osobnostního rozvoje týkající se jeho současného vzdělávání, který současně obsahuje jeho motivace a plány do budoucna + předpokládaný typ školy, na kterou se chce klient hlásit.

Společně s klientem pracovník sestavuje a hodnotí kroky, kterých chce klient dosáhnout, se zamýšlejí nad překážkami, které by mohly ovlivnit klientův úspěšný přechod na střední školu či učiliště. Vyhodnocují pozitiva a osobnostní předpoklady pro preferované povolání. K tomuto přispívají testy profesní orientace, které jsou se žáky průběžně realizovány – Obrázkový test profesní orientace od Antonína Mezery, Test profesních zájmů B-I-T, Test struktury zájmů AIST-R a internetové testové metody (www.gwo.cz). Poradenský pracovník výsledky testů vyhodnocuje, v některých případech konzultuje s psychologem. Na základě získaných informací a zhodnocení všech okolních aspektů je pracovník klientovi a jeho rodině nápomocen při výběru školy, vyplňování a podávání přihlášky.

Pracovník komunikuje s rodinou klienta a apeluje na důležitost a potřebnost dalšího vzdělávání klienta, sleduje jeho školní prospěch na ZŠ, který může významně ovlivnit možnost volby vybrané školy. Klientovi je v rámci individuálního poradenství nabídnuta možnost doučování na přijímací zkoušky i v průběhu studia na ZŠ. V rámci individuálního poradenství a přípravy na zvládání požadavků navazujícího studia jsou klienti motivováni k navštěvování EEG Biofeedbacku, který může přispět k jejich lepším studijním výsledkům. Jedná se o metodu sebe-učení mozku pomocí tzv. biologické zpětné vazby. Cílem tréninku je snížení neklidu klienta, zlepšení jeho schopnosti sebeovládání, zvládání podrážděnosti a netrpělivosti. Vede ke zlepšení pracovní pozornosti a v důsledku i paměti, zlepšení schopnosti učení, má pozitivní efekt na i snížení únavy a zvýšení sebedůvěry.

S klienty a jejich rodiči je konzultována možnost zprostředkování stipendia na střední škole – nadační fond Verda, stipendia MŠMT.

1.4.1 Metody práce:

Klient se předem domluví na schůzku s poradenským pracovníkem nebo přichází bez ohlášení. Poradenské lekce jsou často realizovány s klienty, kteří se pravidelně zúčastňují jiných aktivit. Individuální poradenství může být ze začátku realizováno v závislosti na předchozím skupinovém poradenství. Skupinové lekce jsou určeny pro celý kolektiv tříd určité školy. Tyto lekce mají motivovat žáky k tomu, aby se v případě nejasností s výběrem své budoucí školy, vyplněním přihlášky či přípravou na přijímací zkoušky bez ostychu obrátili na poradenské pracovníky IQ Roma servis.

Rozhovor

Rozhovor je pro poradenského pracovníka efektivním nástrojem k získání potřebných informací k cílené aplikaci poradenské intervence. Klient v něm klade svoje požadavky, vyslovuje svoje přání a očekávání, hodnotí svoje aspirace a ambice vzhledem ke svému budoucímu povolání.

Pracovník se snaží během poradenského rozhovoru co nejvíce vyladit na klienta. Akceptuje klientovo vyjádření, zachycuje co říká, doptává se na okolnosti a situace klientova života.

Technikou parafrázování se snaží klientovi předat zpětnou vazbu toho, co z rozhovoru vyplývá, poskytuje klientovi náhled v podobě vlastní interpretace slyšeného a reflektuje zpětnou vazbu ze strany klienta. Pracovník se během hovoru doptává klienta na bližší informace, které by mohli dopomoci k podrobnější analýze toho, co klient očekává, s jakým přáním a motivací do poradny přichází. Klient by mělo mít pocit, že se jeho problém stává i naším

Během rozhovoru pracuje s tichem a pomlčkami, nechává klienta popřemýšlet o tom, co chce, aby zaznělo. Pracovník si všímá klientova verbálního i nonverbálního vyjadřování, soustavně aplikuje metodu pozorování a zachycování dynamiky rozhovoru.

Poradenská pracovníky konfrontují situaci klienta a možné pohledy na jeho situaci s cílem řešit ji tak, aby co nejvíce vyhovovala klientovi a zároveň jej motivovala k dalšímu osobnostnímu růstu.

Pracovník je během rozhovoru trpělivý, taktní a ohleduplný, vyslechne klienta a věcně a pohotově reaguje na otázky. Pracovníci vyslechnou klienta a mezi jednotlivými sděleními se snaží nacházet souvislosti.

Při vedení hovoru se vyvaruje předběžné interpretace pod vlivem sympatie či jiných informací o klientovi. Poskytuje klientům informace ověřené, konkrétní a nezavádějící. Informuje klienta o možnostech negativních dopadů různých variant rozhodnutí.

Otázky rozhovoru pracovník pokládá a formuluje tak, aby byly pro klienta pochopitelné, jasné, bez sugestivního zabarvení. Dodává klientovi odvalu a vědomí, že v otázkách výběru jeho budoucího povolání se může kdykoliv obrátit na pracovníky poradenského centra.

Dotazníky

Dotazníky jsou zaměřeny na získání a uchování potřebných informací pro práci s klientem. Jsou nástrojem k hodnocení situace klienta ve škole i v jeho sociálním prostředí. V dotaznících jsou užity i metody škálování pro ulehčení odpovědí na hodnotové systémy klienta. Dotazníky vyplňuje klient s asistencí poradenského pracovníka, aby nebyla zkrácena odpověď na základě nepochopení zadání.

Individuální plánování s klientem

Z úvodního rozhovoru s klientem a dotazníků vychází individuální plánování s klientem. Pracovník si nejprve formou rozhovoru s klientem zmapuje celkovou situaci ohledně jeho současné situace na základní škole – prospěch, oblíbenost jednotlivých předmětů, výukové nedostatky, které by chtěl klient zlepšit, požadavky učitelů jednotlivých předmětů a vztahy mezi spolužáky, vztahy mezi klientem a učiteli, případné výchovné problémy na škole. Pracovník mapuje hodnotové zakotvení školy a vzdělávání klienta a jeho rodiny – přání rodičů, jejich podpora ve vzdělávání klienta a finanční zabezpečení po dobu studia. Na základě zhodnocení situace klient spolu s pracovníkem vybírá vhodnou variantu studia.

S klientem pak sestavuje individuální plán a jeho jednotlivé kroky, na které je třeba se v daném časovém období zaměřit, aby bylo dosaženo společně vymezeného cíle. Jednotlivé kroky pracovník stanovuje tak, aby se uskutečňovali k krátkodobém horizontu, byly měřitelné a pro klienta dosažitelné. Po malých krůčcích tak klient překonává jednotlivé obtíže, které mohou být spojeny s výběrem budoucího studia.

Testy profesní orientace

K získání přehledu o klientově zaměření v oblasti budoucího zaměstnání slouží metoda Obrázkového testu profesní orientace od Antonína Mezery. Klient si vybírá z obrázků s různými typovými pozicemi jednotlivá povolání, která jsou pro něj do budoucna lákavá. Po vyhodnocení testu a zařazení do jedné či více kategorií může pracovník klientovi cíleně nabídnout jednotlivé typy povolání, které jsou pro danou kategorii nejvhodnější. (Kategorie: manuální typ...)

Další vhodnou metodou jsou softwarové testy - Test profesních zájmů B-I-T, Test struktury zájmů AIST-R a internetové testové metody na stránkách www.gwo.cz - které vychází ze zájmů a dovedností klienta, které by mohly být předpokladem pro dobré budoucí profesní uplatnění klienta. Pro utvoření objektivního náhledu na jednotlivá povolání v rámci zaměstnanosti v ČR jsou využívány kartotéky typových pozic, které jsou uveřejněny na stránkách www.istp.cz

1.5 Informované rozhodnutí na základě předchozího zmapování situace klienta

Poradenský pracovník s klientem konzultuje jednotlivé atributy typické pro zvolená povolání. Atributy charakterizující druh pracovní činnosti a obsah práce zvoleného typu oboru, jednotlivé požadavky na pracovníka – kvalifikace, osobnostní a zdravotní předpoklady pro výkon povolání, pracovní prostředky, se kterými se v rámci

zvoleného oboru bude potýkat a pracovní prostředí. Nedílnou součástí je diskuze o poptávce pro příslušné povolání na trhu práce, mzdové předpoklady, pracovní doba. Hodnoceny jsou možnosti dalšího profesního růstu, společenská prestiž, možnost cestování a získání výhod plynoucích z typu povolání – služební auto, atd. Klient je obeznámen s možnými riziky daného povolání. Klient reflektuje získané poznatky o jednotlivých povoláních, řeší možnost vlastního uplatnění se v některém z odvětví.

Po té společně s pracovníkem dohledávají bližší informace o možnostech studia oboru. Při výběru se zaměřují na jednotlivé požadavky školy na studenta - typ přijímací zkoušky, prospěchové předpoklady žáků, obtížnost oborů, výstup studia, možnost mimoškolních aktivit, vzdálenost školy... Pracovník hodnotí získané reference na školu a zakotvení jednotlivých oborů na trhu práce. S klienty individuálně konzultujeme možnost zprostředkování stipendia – nadační fond Verda, stipendia MŠMT.

1.6 Informace, které klient získá:

- informace o oborech vzdělání
- informace o konkrétní realizaci oborů na jednotlivých školách forma studia (denní, večerní, externí)
- realizace studia – kde se dá daný obor vystudovat (případné zjištění ceny ubytování)
- případný požadovaný prospěch z předchozí školy
- loňský stav - přihlášeno / přijato
- letošní stav - plánováno přijmout
- termín přihlášky ke studiu
- termín přijímací zkoušky
- obsah přijímací zkoušky
- vhodnost pro zdravotně postižené
- případné školné
- specifika obsahu vzdělávání daného oboru v dané škole
- úspěšnost absolventů na trhu práce
- úspěšnost absolventů při přijímání do dalšího studia
- typ a výstup ze studia - výuční list, maturita

1.7 Skupinové poradenství

Skupinové lekce jsou určeny pro žáky 6. – 9. tříd základních škol. Oslovovány byly spřátelené školy a základní školy s větší koncentrací romských žáků.

Významnou složkou poradenství pro volbu školy jsou skupinové poradenské lekce pro žáky 6. - 9. třídy ZŠ.

1.7.1 Pracovní postup

Jednotlivé třídy jsou zvány na poradenské lekce do klubových prostor IQRS. Jedná se většinou o jednu třídu daného ročníků – v případě malého počtu účastníků jsou spojeny 2 třídy stejného ročníků dané školy. Vzhledem k časovým nárokům škol probíhají některé lekce přímo ve škole.

Upřednostňována však byla návštěva lekcí v prostorách IQRS – zejména kvůli neformálnosti prostředí, které bez rušivých elementů (zvonění ve školách, ...) , které sloužilo k navázání přátelského vztahu mezi poradenským pracovníkem a žáky. Nadhodnotou poradenských lekcí přímo v IQRS byla možnost žáků navštívit volnočasové středisko pro děti a mládež, seznámit se s chodem centra a nabídkou volnočasových a podpůrných aktivit v rámci

Centra vzdělávání a Centra motivace a stimulace IQ Roma servisu. Žákům byla ukázána poradna pro volbu školy a nabídnuta možnost individuální konzultace v případě školních problémů nebo okolností týkajících se volby školy.

V podpůrných programech realizovaných v rámci dalších projektů Centra vzdělávání a centra motivace a stimulace mají žáci možnost využívat doučování jednotlivých předmětů, které jsou pro ně ve škole problémové nebo těch, v kterých se chtějí zlepšit a systematicky se připravovat na úspěšné zvládnutí studijních předpokladů pro svůj preferovaný obor navazujícího studia.

1.7.2 Metodologie:

Ze zkušeností poradenských pracovníků vyplývá, že žáci základních škol jsou často nepřipraveni pro volbu budoucí školy. Nejde však jen o aspekt informovanosti o možnostech, ale především o nepřipravenost na novou životní roli žáků ZŠ. Skupinové lekce jsou koncipovány tak, aby v průběhu studia na ZŠ dopomáhali žákům v osobnostnímu a sociálnímu rozvoji. Rozvoji osobnostních předpokladů a sociálních dovedností, které žáci využijí v procesu dalšího vzdělávání

Skupinové poradenské lekce probíhají formou interaktivních setkání. Využívají prvky dramatické výchovy v jednotlivých hrách a technikách spojených s prvky arteterapeutickými. Každá lekce má v sobě obsaženu část informativní, která je uzpůsobena věkové kategorii žáků. Lekce podporují jedince v proces sebezpoznání a zhodnocení možností budoucí profese..

1.7.3 Úvodní, nácvikové lekce pro žáky 6. tříd se zaměřují na rozvoj komunikace a týmové spolupráce.

Úvodní poradenské lekce vedou žáky k zvládnutí situací, kdy mají prezentovat sebe sama, své postoje a názory na konkrétní situaci. Učí je vzájemné toleranci a respektu vůči názorům ostatních a zároveň v nich budí sebedůvěru při vyjadřování vlastních myšlenek. V technikách jsou použity prvky verbální i nonverbální komunikace. Skupinová setkání vytváří bezpečný prostor pro vzájemnou důvěru mezi pedagogem a žákem, slouží k posílení vztahů mezi spolužáky a jejich vzájemné komunikace. Důležitou roli v nich hraje především bezprostřednost a otevřenost k dialogu mezi jednotlivými členy skupiny.

Komunikace je základní prvek dorozumívání se mezi lidmi. Je specifickým procesem učení a uvědomování si souvislostí sebe sama a svého okolí. Komunikace je cestou hledání vlastních způsobů vyjádření myšlenek, pocitů a postojů. Pomocí komunikace si lidé vytváří a udržují vztahy se svým sociokulturním prostředím. Součástí rozvinuté komunikace je schopnost spolupráce a dynamické a nekonfliktní interakce mezi jedincem a svým okolím.

Lekce vychází z předpokladu, že správné komunikační návyky a dovednosti pomáhají k plnohodnotnému zapojení do společnosti, slouží k rozvoji kompetencí v mezilidských vztazích. Jednotlivé techniky jsou zaměřeny na zdravou míru sebezprosažení, zároveň učí toleranci a schopnosti naslouchat druhým. Podporují žáka v uvědomování si své vlastní role ve společnosti a její důležitosti. Pomáhají žákům objektivně vnímat a porozumět svému okolí, učit se od něj a zároveň je svými názory ovlivňovat. Učí dovednosti respektovat a být respektován.

Úvodní poradenské lekce jsou prvním momentem navázání pozitivní cesty pro uskutečnění skupinových setkání blíže zaměřených na jednotlivce a jeho budoucí profesní orientaci.

Užité techniky:

Moje očekávání: Žáci specifikují to, co očekávají od lekcí profesního poradenství. Je jim poskytnuta zpětná vazba formou diskuze a informace o tom, co jim lekce nabídnou.

3 přání: Žáci jsou motivováni ke zhodnocení toho, co si v současné době v životě nejvíc přejí. Přání specifikují podle různých hledisek. Dostanou předtištěný papír na němž jsou různá témata – např.rodina, škola, peníze, zábava...U každého z témat se zamyslí, co pro ně daný pojem znamená a jak důležitou roli hraje v jejich životě. Po té si zkusí sestavit svůj současný žebříček hodnot. Po té proběhne společná reflexe se skupinou a hledání podobných znaků u jednotlivých žáků. Skupina konverzuje na téma co je pro lidi našeho věku důležité, co od nás očekávají druzí, co bychom chtěli sami změnit, co chtějí měnit druzí.

Skupinová nálada: technika zaměřující se na vhlad a empatii jak jednotlivce, tak i celé skupiny. Pomocí vstupu do rolí žáci zkouší ovládat svoje nálady, přizpůsobovat je svému okolí, daným modelovým situacím. Technika rozvíjí schopnost improvizace a zvládnutí a popis svých emocí.

Zrcadla: Žáci se pomocí této techniky učí stylům nonverbálního vyjadřování a jeho zachycením do svého tělesného schématu. Napodobují pohyby druhého ze dvojice, jeho výraz a náladu. Jsou motivováni k řízené i spontánní činnosti.

Vodění za hlasem: tato technika slouží k navození důvěry a ochoty spolupráce mezi spolužáky. Jeden ze dvojice je vedoucí a provádí toho druhého, který má zavřené oči, neznámým terénem. Žáci mezi sebou komunikují jen pomocí domluvených verbálních signálů. Obměna této techniky je založena na tom, že větší skupina žáků vytvoří dlouhý zástup, kde všichni kromě vedoucího mají zavřené oči. Zaměřeno na koordinaci celé skupiny i na přijetí odpovědnosti jednotlivce za celou skupinu.

1.7.4 Navazující poradenské lekce pro žáky 7. tříd jsou směřovány na osobnostní výchovu žáků (sebereflexi žáku i poznávání skupiny a pojmenování svého místa ve skupině)

Cílem lekcí je osobnostní rozvoj žáka. Uvědomění si vlastních kompetencí a možností, které se jim nabízejí do budoucna. Žáci jsou motivováni k rozšiřování a bližší specifikaci svých životních cílů a přání. V jednotlivých lekcích jsou konfrontováni s vlastními požadavky a požadavky okolí. Tyto dva aspekty se snaží sladit. Smyslem je rozvoj individuality a předností, které jsou v souladu s očekáváním jeho sociálního prostředí i celé společnosti.

Objektivní sebezpouzení, schopnost sebezpřijetí a zdravá míra sebevědomí mohou být pro žáky dobrým startem pro plánování budoucnosti.

Správná reflexe vede žáky k úspěšné volbě budoucího povolání, v němž mají možnost plně využít svých dovedností a nadání. U dané věkové kategorie dochází k vyhraněnějšímu pohledu a názoru na okolní svět i sebe sama. Žáci zaujímají různé postoje vůči svému okolí, zároveň však nedisponují natolik silnými kompetencemi, aby záměrně zasahovali a ovlivňovali způsoby jednání svého sociokulturního prostředí. Mohou kriticky hodnotit okolí, ale i sami sebe, svoje schopnosti a vlastní roli ve společnosti. Významnou součástí tohoto procesu je stavění si hranic mezi já – a ty a přijímání vzájemných odlišností. Tímto lekce směřují k vzájemné toleranci a respektu vůči rozhodnutí druhých a zároveň k povzbuzení a motivaci k odpovědnosti za sebe samého

Užité techniky:

Můj sociogram: žáci hodnotí sebe ve vztahu ke svému okolí. Zapisují do schématu osoby a skupiny lidí, které jsou jim blízké. Reflektují svoje postoje a pocity vůči uvedeným jednotlivcům, vůči svému třídnímu kolektivu i nejbližšímu okolí. Tato technika může mít přesah i do oblasti širšího sociokulturního prostředí žáka. Mladší žáci používají

zástupné předměty (různé přírodniny a materiály), které po sestavení ožívují a promlouvají jejich hlasem – mezi nejčastější témata patří – co nejčastěji slyším od lidí, kteří jsou zahrnuti v mém sociogramu, jak o mě mluví před ostatními, co si myslí a co říkají o mém budoucím povolání.

Tvorba společného ostrova: Žáci jednotlivě nakreslí svůj ostrov snů a popíše co a kdo všechno ne něm je. Čím je pro ně ostrov bezpečí, jaká jsou jeho případná rizika. Po té si každý sepiše 10 věcí bez kterých by se na ostrově neobešel. Třída se pak rozdělí do tří skupin. Jednotliví členové skupiny mají za úkol prezentovat svoje ostrovy před ostatními. Po té se celá třída spojí a spolu s poradenským pracovníkem hodnotí věci, které jsou pro ně jako kolektiv na společném ostrově potřebné a hodnotné. Při této technice je vhodné zavést rozhovor i na téma, kdo jakou roli by na ostrově zastupoval. Např. „Lukáš by pro nás byl na ostrově potřebný, protože....si dokáže poradit v těžkých situacích. Poradenský pracovník má za úkol motivovat žáky k tomu, aby dokázali zhodnotit kladné vlastnosti nebo schopnosti každého ze spolužáků, ukázat potřebnost a nezastupitelnost každého z žáků v třídním kolektivu.

Koláž mého já ve vztahu k budoucnosti: žáci libovolným výtvarným vyjádřením s pomocí širokého množství výtvarného materiálu vyjádří, jak vidí sami sebe, své kladné a záporné stránky osobnosti. Ve skupinovém rozhovoru zreflektují, jakým způsobem tyto skutečnosti ovlivňují jejich život nyní. Posuzují, jaké jim jejich charakter přináší výhody i nevýhody ve vztahu ke svému okolí i k budoucnosti.

Horká židle (pochvalné plakáty): žáci pomocí této techniky hodnotí kladně každého svého konkrétního spolužáka. Každý z žáků má na své lavici papír se svým jménem – úkolem ostatních je zapsat nebo nakreslit něco co si o spolužákovi myslí, jaké jsou jeho kladné vlastnosti, za co si jej cení, v jakých situacích pro ně byl a je oporou. Po ukončení lekce proběhne reflexe plakátů a debata na téma v čem spatřují svoje pozitiva.

1.7.5 Rozvíjející lekce pro žáky 8.tříd se blíže zabývají otázkou individuality každého žáka.

Lekce jsou zaměřeny na objevení vlastních schopností a dovedností, směřujících k výběru profesní orientace. Slouží k pojmenování aspirací a ambicí v oblasti budoucího povolání, polemice mezi obory, které by žák chtěl a zároveň mohl v budoucnu vykonávat. Lekce vedou k vlastnímu rozhodnutí ve volbě povolání, ke vzájemné konzultaci s pedagogem, rodiči a se školou. Poradenské lekce aktivizují zájem žáků o budoucnost a profesní orientaci.

Metodika lekcí je zaměřena především na rozvoj kompetencí žáků, uvědomování si svých schopností, zájmů a povahových vlastností. Na základě prožitých sebezkušenostních lekcí by žáci měli umět pojmenovat požadavky na své budoucí povolání.

Pomocí speciálních technik si žáci vyzkouší analyzovat své předpoklady a představy sebe samého v pozici, kterou si zvolili. Učí se stanovovat své „ideální“ představy o svém budoucím povolání a tyto ideály porovnávat s charakterovými znaky, které mají pro volbu povolání skutečně objektivní význam – zájmy, povahové vlastnosti, předpoklady a schopnosti, kterými by měl žák disponovat, aby byl schopen konkrétní povolání zvládat, v neposlední řadě i jeho tělesný a zdravotní stav. Hodnotí, co jim konkrétní povolání může přinést, co naopak vzít.

Vzájemně hodnotí a konzultují se spolužáky i lektorem svoje domněnky a důvody, které je vedou k názoru, proč ona preferovaná povolání jsou pro ně lákavá.

Užité techniky:

Moje představa životního úspěchu: Žáci zapíší do záznamových archů konkrétní a uskutečnitelné představy svého životního úspěchu v oblasti osobní, materiální i profesionální. Ve skupině proběhne společná reflexe těchto skutečností, žáci si stanoví prostředky, které vedou k dosažení těchto cílů.

Křivka života: žáci graficky znázorní svoje životní úspěchy i nezdary, důležité okolnosti, které je v životě ovlivnily. Zároveň naznačí, jak si představují pokračování své budoucnosti. Technika slouží k utvoření si nadhledu nad svou minulostí a představ o svoji budoucnosti

Dotazník: každý zpracuje dotazník zaměřený na oblast jeho volnočasových aktivit, zájmů a dovedností. Ve skupině jsou výsledky hromadně vyhodnoceny. Žáci jsou na základě výsledků rozděleni do skupin, ve kterých posléze spolupracují na zadaných tématech v oblasti profesní orientace

Náš ideál: tato technika je zaměřena na vnímání ideálu mladého člověka. Pomocí výtvarných medií vyjadřují svoje názory na to, jak vypadá ideální chlapec či dívka jejich věku. Zaměřují se na obecné i specifické charakterové rysy. V této technice mají žáci možnost konfrontovat své postoje s postoji spolužáků. Zároveň jsou pomocí této techniky vedeni k polemice nad tím, co znamená ideál z pohledu opačného pohlaví. Žáci se snaží zachytit především to kdo je člověk na obrázku – jeho vlastnosti, schopnosti, jaké má vzdělání, jaká je jeho rodina, jaký je kamarád, jaké záporné vlastnosti, jaké má sny a plány do budoucna. Žáci jsou rozděleni do dvou skupin – po vytvoření obrazu ideálního kluka nebo holky prezentují svoje dílo druhé skupině. Společně pak vymýšlí příběh obou postav ve vztahu k jejich budoucnosti – jak bude vypadat jejich život za 10 let – vyplní se jejich představy a sny? Změní se v jejich životě něco?

Co jsem, co umím, co mám: žáci se vyjadřují ke schopnostem a dovednostem svých spolužáků. Individuálně tyto skutečnosti zaznamenávají na kartičku, kterou má jejich spolužák připevněnou na zádech. Tímto je zajištěna anonymita odpovědí na dané otázky. Žáci zpětně reflektují informace, jež o sobě získali, hodnotí to, co považují za pravdivé

Moje vizitka: pomocí této techniky mají žáci možnost uvědomit si svoje úspěchy, to, čím se odlišují od ostatních spolužáků. Vytvoří si vizitku, která by vystihovala jejich osobu a vyzdvihovala by jejich přednosti. Vytvoří si krátkou „reklamu“ na svoji osobu.

1.7.6 Specifické poradenské lekce pro výběr povolání určené žákům 9. tříd.

Tyto lekce vedou k jednoznačnému rozhodnutí při výběru navazujícího studia. Slouží k ujasnění toho, čemu se žák chce v budoucnu věnovat, a racionálnímu zhodnocení jeho možností a šancí na úspěch v daném studijním oboru i profesním odvětví.

Lekce směřují k jasnému náhledu na aktuální situaci jak středního školského systému i požadavků trhu práce. Žáci mají možnost důkladného studia konkrétních nabídek středních učilišť a středních škol v daném regionu. Žáci jsou informováni o tom, jakým způsobem lze nejlépe docílit úspěšného přechodu ze ZŠ na SOU nebo SŠ. Jsou obeznámeni s nároky jednotlivých škol a podobou přijímacích řízení. Získávají informace o možnostech uplatnění v jednotlivých profesích, jejich platových relacích a dostupnosti v rámci svého regionu. Žákům jsou nabízeny exkurze – v rámci dnů otevřených dveří vybraných škol, na ÚP, i na vybraná pracoviště. Jsou jim poskytnuty komplexní informace o dalších poradenských a informačních službách a institucích, které nabízejí poradenství v otázce budoucí profesní orientace.

Závěrečné a nejméně důležité poradenské lekce si kladou za cíl vést žáka k ujasnění si vlastních postojů k určitým typům zaměstnání, stanovení si toho, co je pro něj nevhodnější variantou budoucí pracovní orientace. Zabývají se

tím, proč a jak se žák rozhodl pro konkrétní typ navazujícího studia, co ho k tomu přimělo, kdo ho ovlivnil, jestli je jeho rozhodnutí opravdové a konečné a zda-li ještě uvažuje o změně svého postoje k dané variantě.

Nedílnou součástí lekcí je přiblížení kritérií a faktorů jednotlivých povolání. Ujasnění si nejdůležitějších znaků jednotlivých povolání – od pracovních činností, pracovního prostředí až po pracovní prostředky a předměty se kterými se jedinec v daném oboru potýká. Žáci po jejich absolvování budou schopni rozlišit charakteristické znaky jednotlivých profesí. Pomocí technik, skupinových prací a rozhovorů zobecňují hlediska a požadavky jednotlivých povolání, což jim usnadňuje orientaci v jednotlivých typech povolání. Důraz je kladen na to, aby si nevybírali školu jen podle spádové lokality svého bydliště, ale aby dbali na výběr zejména podle oboru, který je pro ně opravdu lákavým.

Metodická část apeluje na to, že úspěch je podmíněn zejména snahou žáka, že studijní i pracovní uspokojení pramení z vhodného výběru profesní orientace. Slouží k uvědomění si míry důležitosti rozhodnutí žáků pro jejich budoucí život..

Lekce si kladou za cíl upevnit v žácích postoj, že není povolání „horší“ či „lepší“, snaží se v nich podpořit přesvědčení, že pro společnost má význam každé povolání, že každé povolání v sobě zahrnuje určitý osobnostní a kariérový růst či úspěch.

Užité techniky:

Brainstorming na téma povolání: žáci jsou vyzváni k tomu, aby nahodile říkali slova, která je napadají k tématu povolání. Společnou reflexí hodnotí to, v čem skupina chápe význam slova povolání.

Rysy člověka v obryse: tato technika vede k pojmenování jednotlivých sil člověka. Co pomocí nich může dokázat, čemu se může ubránit a vyvarovat. Hra naráží na otázku morálky, vlastní schopnosti přijímat odpovědnost za své činy. Rozdělování pracovních činností, prostředků, vlivů pracovního prostředí, zdravotního omezení, osobních předpokladů na konkrétním povolání. Žáci se na této technice seznámí s jednotlivými aspekty různých typů povolání. Na konkrétních příkladech si vyzkouší definovat jednotlivá specifika. Jsou motivováni k práci ve skupině i samostatně. Na základě získaných informací proběhne formou soutěže kvíz, který zjišťuje míru dosažených znalostí.

Gen: žáci mají za úkol zpracovat tematiku „já po deseti letech“. Každý si vymyslí krátký scénář, motiv svého příběhu a prostředí, kde se scénka odehrává. S pomocí ostatních spolužáků natočí krátké šoty na videokameru. Společně reflektují a hodnotí vzniklé příspěvky.

Obrázkový test profesní orientace: žáci si individuálně vypracují obrázkový test profesní orientace. Na něm jsou jim vysvětleny jednotlivé typy a kategorie povolání. Vyhodnocené výsledky porovnávají mezi sebou, zkouší si přiřazovat k daným výsledkům nejvhodnější povolání, kterými by se chtěli v budoucnu zabývat.

Specifikace svých 3 přání: tato technika byla použita v úvodní části poradenských lekcí. Žáci mají možnost porovnávat a hodnotit posun svých životních preferencí. Sestavují si nový žebříček svých hodnot.

Štítky na kufry: technika slouží k sumarizaci toho, co jsem dokázal během studia na ZŠ. Je určena k pojmenování toho, co mi škola přinesla, co mě na škole bavilo, v čem jsem měl možnost se zdokonalit, kdo mi při studiu nejvíc pomáhal a toho co očekávám od svého navazujícího studia.

Získané informace a kompetence:

Po absolvování skupinových poradenských lekcí by žáci měli získat širší kompetence pro samostatné a zodpovědné rozhodování o oblasti svého budoucího pracovního uplatnění. Jsou jim předány informace získali o možnostech a významu vzdělávání. Pomáhají žákům pojmenovat jejich zájmy a schopnostmi, možnosti dalšího vzdělávání.

2) Výukový program

Vzdělávací aktivity CV a CMS IQRS slouží především k cílené a dlouhodobé podpoře klientů ZŠ a SŠ a tím se snaží podpořit a motivovat klienty v setrvání ve vzdělávacím procesu. Další důležitou součástí práce pedagoga je naučit klienta se samostatně učit. Ukončené vzdělávání posiluje u klientů jejich sociální statut, zvyšuje jejich kvalifikovanost a tím šance při uplatňování se na trhu práce. Z psychologického hlediska je důležité, aby klienti sami sobě předvedli, že dokáží započatou věc úspěšně dokončit. Úspěšně zakončené studium učebního oboru je pro ně vítězstvím, které navíc zvyšuje jejich šanci na integraci do společnosti a často je i prevencí kriminálním činností.

Výuka je v rámci našeho sdružení organizována pomocí 2 základních linií: vzdělávání v centru a vzdělávání v rodinách klientů.

Cílová skupina se do určité míry vyznačuje nižšími možnostmi volnočasového vzdělávání. Jednak nemají žáci a mladí studenti podmínky pro domácí učení a také rodiče jim často nemohou poskytnout vyžadovanou odbornou podporu, protože látku už prostě nechápu nebo nedokáží předat.

Spolu s klienty pedagogičtí pracovníci nejen pracují na aktuálním učebním tématu, ale řeší s klientem i jejich aktuální potřeby a pocity, motivují je k dalšímu vzdělávání, pomáhají zvyšovat klientovy sociální dovednosti a baví se o obecně společenských a multikulturních tématech.

Motivace klientů může být krátkodobá - zaměřená na určitou problematiku, s níž přichází a zakázku jasně definují jako - naučit se na test. V případě dlouhodobější motivace přicházejí s požadavkem celkového zlepšení prospěchu a tím podpoření při úspěšnosti při přijímacím řízení na střední školu. Uživatelé, kteří využívají služeb poradny pro volbu školy a ve svém individuálním plánu si jako jeden z kroků stanoví zlepšení prospěchu a přípravu na přijímací řízení. U uživatelů, kde se výuka odehrává přímo v rodině často hraje velkou roli motivovaná rodina, která chce zajistit pravidelnost a efektivnost takové individuální výuky

Stejně jako další služby našeho centra i centrum vzdělávání vychází z komplexní práce s klientem, kde důležitým faktorem je i navázání pozitivního vztahu s jeho rodinou, založeném na oboustranné důvěře.

Cíle výuky jsou nastaveny:

- obecně jako rozšiřování kompetencí a znalostí uživatelů, v návaznosti na školní osnovy, požadavky u přijímacího řízení a obecného rozhledu.
- Tím posílení šancí na úspěšné ukončení základního vzdělávání a následném pokračování studia na střední škole
- V průběhu procesu výuky je také posilována kompetence učit se a sám rozšiřovat své kompetence
- Uživatel se učí plánovat jednotlivé kroky a stanovovat dílčí cíle pro reflexi úspěšnosti - cíle tak jsou na úrovni plánování s klientem konkretizovány. Naučit se na test, připravit se na přijímačky, zlepšit si známky z konkrétních předmětů, udržet si dobrý prospěch, naučit se novou dovednost atd.

2.1 Zásady

Výuka probíhá z velké části v prostorách CV&CMS, individuálně nebo ve velmi malých skupinkách (max. 5) a to na přímou žádost uživatele (př. přijde celá skupina se zájmem o doučování, jde o spolužáky, kteří chodí do stejné třídy a chtějí se připravovat společně.). V některých případech probíhá výuka přímo v rodině. K realizaci této formy výuky využíváme dobrovolníků, kteří mají zájem se ve svém volném čase na výuce podílet.

Snažíme se uplatňovat především princip individuality - možnost věnovat se konkrétním nedostatkům a požadavkům, zefektivnění času tráveného vzděláváním, možnost vést uživatele k dovednosti učení se. Využívána je vybavená učebna i PC učebna, kde je možno zpracovávat seminární práce, úkoly, vyhledávat informace, vyplňovat zkušební testy atd.

V rámci výuky funguje i komunikace se školou (se souhlasem klienta), kde jednak zjistíme konkrétní potřeby ve vzdělávání organizovaném ZŠ a také uživatel demonstruje svou snahu se složitou či ne ideální situací prospěchu něco dělat.

Výuka probíhá z velké části v prostorách CV&CMS, individuálně nebo ve velmi malých skupinkách (max. 5) a to na přímou žádost uživatele (př. přijde celá skupina se zájmem o doučování, jde o spolužáky, kteří chodí do stejné třídy a chtějí se připravovat společně.). V některých případech probíhá výuka přímo v rodině. K realizaci této formy výuky využíváme dobrovolníků, kteří mají zájem se ve svém volném čase na výuce podílet.

Snažíme se uplatňovat především princip individuality - možnost věnovat se konkrétním nedostatkům a požadavkům, zefektivnění času tráveného vzděláváním, možnost vést uživatele k dovednosti učení se. Využívána je vybavená učebna i PC učebna, kde je možno zpracovávat seminární práce, úkoly, vyhledávat informace, vyplňovat zkušební testy atd.

V rámci výuky funguje i komunikace se školou (se souhlasem klienta), kde jednak zjistíme konkrétní potřeby ve vzdělávání organizovaném ZŠ a také uživatel demonstruje svou snahu se složitou či ne ideální situací prospěchu něco dělat.

2.2 Principy

- individuální přístup (1 - 5 klientů)
- zjišťování potřeb klienta (on si zadává zakázku)
- dobrovolnost
- nejen předávání informací, ale také zjištění jejich pochopení a schopnost interpretace
- učení dovednosti jak se efektivně učit
- názornost a zapojování více smyslů
- respekt k uživateli, zohlednění jeho možností
- podpora k samostatnosti

2.3 Popis činnosti a metody

Výuka je realizována dle požadavků klientů 3 základními formami:

- individuální doučování,
- skupinové doučování a podpora při vytváření seminárních prací a referátů na počítači.

Tyto aktivity probíhají buď pravidelně nebo nárazově dle aktuálních potřeb klientů. Dlouhodobé zkušenosti nás vedly k tomu, že výuka probíhá převážně individuální formou, jen občas jsou klienti vzděláváni ve větší skupince (např. klienti ze stejné třídy).

Základní vzdělávací aktivitou je doučování. Primárně probíhá v učebně našeho střediska, které nabízí příjemné a klidné prostředí vybavené celou sadou potřebných pomůcek (mapy, tabule, učebnice).

Lavice jsou uspořádány tak, aby na sebe všichni účastníci viděli, lektor je součástí prostoru. Pedagogičtí pracovníci vedou rozvrh místnosti a jednotlivé schůzky plánují společně s klienty. Pokud klienti přichází neplánovaně s aktuálním požadavkem, řeší pracovník situaci dle svých momentálních možností a snaží se s klientem dohodnout i termín příštího setkání. Pokusy o dlouhodobé plánování termínů schůzek se ukázaly u některých uživatelů jako nereálné.

Doučování probíhalo i přímo v rodinách klientů, většinou pro klienty, kteří nechtěli z nejrůznějších důvodů docházet do centra (maminka se o ně bála, protože by museli dojíždět přes celé Brno...). Výuka v domácnostech probíhá za pomoci dobrovolníků, kterými jsou většinou studenti brněnských vyšších odborných a vysokých škol se sociálním nebo pedagogickým zaměřením. Dobrovolníci jsou po celou dobu spolupráce v pravidelném kontaktu s koordinátorem a 1x měsíčně se účastní odborných supervízi pod dohledem zkušených supervizorů z PdF a FSS MU v Brně. Dobrovolníci se podílí i na různých mimořádných aktivitách CV a CMS (víkendové akce, tábory, žonglovací víkendy) a mají možnost účastnit se vzdělávacích aktivit.

Jako doplňkový prvek vzdělávání jsme zařadili do naší nabídky i využívání počítačové techniky při výuce. To bylo umožněno přístupem k internetovému vzdělávání společnosti SCIO. Zvláště SCIO testy dobře slouží při přípravě klientů na přijímací zkoušky. Vzdělávací služby bývají často úzce propojeny se službami poradenskými, kde se na základě poradenství a rozhovorů definují individuální plány klientů. Ostatně individuální přístup je jedním ze základních pilířů práce s klientem.

Doučování probíhá v odpoledních časech všedních dnů (mimo pátek), většinou mezi 14.00 a 18.00h. Klienti mají nejvíce zájem o doučování matematiky, občas o témata z českého jazyka, zeměpisu, německého jazyka nebo fyziky. Délka jednotlivých lekcí je různá, závisí především na zakázce klienta, jeho potřebám a možnostem. Někteří klienti vyžadují intenzivní krátké sezení (20-30 minut), jiní se vydrží doučovat s kratšími přestávkami a menší intenzitou i jednu až dvě hodiny.

Na začátku každé lekce klient lektorovi vysvětlí, co právě probírají ve škole a co by chtěl dělat, stanoví se cíl lekce a pokud možno i dlouhodobý vzdělávací cíl. V dalším kroku lektor zjišťuje vstupní znalosti klienta, dává klientovi prostor, aby v úvodu lekce ukázal, kam až dokáže dojít bez podpory lektora (např. při výpočtu rovnic vysvětluje postup lektorovi), v další fázi podporuje lektor klienta otázkami v samostatném řešení úkolu.

Postupně si lektor s klientem vytváří vztah, navštěvuje jeho rodinu, zajímá se o studijní výsledky, zjišťuje další potřeby klienta.

3) Program stimulace osobnostních charakteristik - EEG biofeedback

EEG biofeedback je vysoce specifická metoda pro posílení žádoucí aktivace nervové soustavy, především pro trénink pozornosti a soustředění, sebeovládání a sebekázně (zklidnění impulzivity a hyperaktivity), zlepšení výkonů intelektu. Dobré výsledky vykazuje i u vývojových vad řeči a specifických poruch učení (dyslexie, dyskalkulie).

Vychází z principu operantního podmiňování – princip učení je založen na základě pokusu, účinku a odměny. Učíme se proto, aby bylo dosaženo žádoucího účinku. Při feedbacku dostává jedinec přímou psychofyziologickou informaci o stavu trénovaného parametru. Informace mu pomáhá automatizovat regulaci psychofyziologických

funkcí (proces autoregulace). Biologická zpětná vazba proces učení zaměřuje a zrychluje, protože jde o specifické učení. Učíme se sice ze zpětné informace, ale tu používáme k tréninku cílového stavu.

K českým odborníkům v tomto oboru patří prof. MUDr. J. Fabera, DrSc., z Neurologické kliniky 1. lékařské fakulty UK, tvrdí, že opakovaným tréninkem se dosahuje změny převládajících mentálních stavů, prof. Faber označuje EEG-biofeedback za instantní jógu – výsledky, které se v průběhu klasických cest zvládnutí mysli (např. meditace) dostávají až po dlouhém čase, přichází u EEG biofeedbacku mnohem rychleji.

3.1 Zásady práce

- s klientem jsou probrány základní informace o metodě EEG biofeedback, spolu s „lektorem“ si dochází vyjasnění si očekávání klienta

- vstupní rozhovor s klientem – dotazník, který se zaměřuje na získání osobní anamnézy klienta včetně potencionálních chorob zejména v psychických, které se v jeho rodině vyskytují (nezletilý klient před zahájením tréninku donese potvrzení od rodičů, že může trénink absolvovat)

- vstupní měření (s klientem je sjednán postup při tréninku – časové rozmezí, intenzita tréninků a typ tréninku) Ve vstupním vyšetření zjistíme, co si klient přeje resp. potřebujete na fungování svého mozku zlepšit, jestli soustředění, pozornost, vůli, paměť, uvolnění apod. Nastavíme vhodný typ tréninku podle toho, co je prioritním cílem v procesu tréninku.

- časové rozvržení a délka tréninku záleží na cíli, kterého chce klient dosáhnout. Minimálně se doporučuje 10 tréninkových sezení. Doba tréninku by měla být min 30 min., to jest 10 kol po třech minutách. V počátku je vhodné trénovat pravidelně a intenzivně, ideálně tak 2 týdně. Po té lze trénink provádět pravidelně 1x týdně.

- samotná fáze tréninkových sezení (po absolvování min. 10 sezení klient získává osvědčení o jeho účasti)

3.2 Popis činnosti a metody práce

EEG biofeedback je metoda, která umožní klientovi ovládat své mozkové vlny. Jedná se o sebe-učení mozku pomocí tzv. biologické zpětné vazby. Když dostane okamžitou, cílenou a přesnou informaci o ladění (případně "rozladění") svých mozkových vln, může se naučit, jak je uvést do souladu.

Trénink za pomoci EEG biologické zpětné vazby je nenásilný, bezbolestný a hravý. Nepředstavuje riziko, protože nemá vedlejší účinky. Není návykový a jeho efekt je dlouhodobý.

Technika používá snímací elektrodu, přiloženou na temeno hlavy, a dvě elektrody připevněné na uši. EEG snímač zachycuje mozkové vlny a předává je počítači. Počítač analyzuje signál a zajišťuje "feedback" - zpětnou vazbu. Zpětná vazba je informace o tom, jak fungují mozkové vlny v konkrétním okamžiku

Průběh mozkových vln před sebou vidí klient na obrazovce "přeložený" do podoby video hry, kterou hraje bez klávesnice nebo myši. "Hru" ovládá jen činností svého mozku. Jinými slovy: mozek řídí sám sebe. Když narůstá aktivita mozku v žádoucím pásmu mozkových vln, je hráč odměňován úspěšnými výsledky. Poté, co vzrůstá aktivita v nežádoucím pásmu, úspěch ve hře mizí. Mozek postupně reaguje na motivační vodítka, která mu počítač poskytne tím, že ho odměňuje za dobré výsledky ve hře. Tak mozek sám rozvíjí proces učení nových, vhodnějších frekvencí mozkových vln.

Pomocí vhodně nastavených tréninků dosáhnout posílení soustředění a zklidnění, tím následně zlepšení pozornosti, paměti, studijních výsledků atd. Jednotlivé používané tréninky mají každý svůj specifický cíl.

Cílem je zlepšování celkového psychického fungování: zvyšování motivace, rozhodovacích a volných vlastností; EEG biofeedback zmírňuje pocity deprese a nepatřičnosti a posiluje integritu jáství (zvl. levostranný beta trénink); pravostranný SMR trénink redukuje agresivitu a impulzivitu a napomáhá rozvoji vnímavosti, empatie, emoční stability. Metody EEG Biofeedbacku je používáno zejména v případech, kdy má klient problémy s pozorností, soustředěním, učením.

V průběhu terapie klientova tékavost, neklid či agresivita na trénink reagují. Chování se zklidní, bude se lépe ovládat, posílí svoji vůli. Může se zlepšit i myšlenková činnost: u dětí, které trpěly poruchou pozornosti, řada výzkumů prokázala, že se jim zvýšilo skóre v IQ testech - v různých studiích okolo 10 bodů, v nejuspěšnějších případech i o 20 bodů.

Metoda EEG Biofeedback je účinná především proto, že EEG trénink využívá kombinace toho podstatného, co lidská mysl potřebuje. Jednou z těchto věcí je činnost, neustálá aktivita, hlad po podnětech a učení a tou druhou je pohodlnost, lenost, snaha ulevit si od problémů a uvolnit se. Z toho plyne, že náš mozek se rád učí, jak si řešení problémů usnadnit, zrychlit a zpříjemnit, když se mu ukáže, jak na to.

Celý proces se velmi podobá normálnímu učení nebo cvičení, ale na rozdíl od něho se nemůžete učením mozku přetížít. Když tréninkový proces dosáhne vrcholu, je již uložen do paměti i nových funkcí.

EEG biofeedback je účinný v 60-90% případů podle míry obtížnosti problému. Čím je problém psychologicky nebo zdravotně závažnější, tím je trénink náročnější.

Jako v každém procesu učení jsou i výsledky EEG tréninku viditelné postupně, během času. Poměrně rychle lze však zjistit, zda EEG trénink přinese žádaný efekt, a počet sezení je ohraničený. U většiny stavů by měl být počáteční pokrok zřetelný po deseti sezeních, u mladších dětí nebo těžkých stavů se plný účinek rozvine asi po dvaceti sezeních. U dospělých, kteří netrpí žádnými vážnými potížemi, se účinek často projevuje již po prvních sezeních.

3.3 Indikace EEG Biofeedbacku pro klienty IQRS

Odborné využití metody EEG Biofeedbacku v IQ Roma servis je vystavěno zejména na předpokladu, že větší procento romských dětí a mládeže má sníženou hladinu koncentrace a jejich chování a jednání je ovlivněno vrozenou impulzivitou až hyperaktivitou. Metoda EEG Biofeedbacku může dopomoci k regulaci hyperaktivního chování, které může mít za následek poruchy soustředěnosti zejména v oblasti dosahování školních úspěchů.

Hyperaktivita se projevuje chronickým neklidem. Děti s touto poruchou neustále poposedávají a vrtí se na židli, pobíhají a přelézají předměty v nevhodných situacích. Nejsou schopni si hrát potichu nebo se jinak zaměstnat bez hluku. Jakoby neustále byli puzeni něco dělat, něčím se zabývat, nadměrně mluvit.

Ve studiích z posledních let nacházíme údaje o výskytu syndromu hyperaktivity a poruchy pozornosti s rostoucí tendencí – tvoří až 15% dětské populace. Postupně přibývá osob (dětí i dospělých) diagnostikovaných pro některou z dysfunkcí, na což má vliv řada činitelů: zmíněné rostoucí nároky na výkony jedince, i rostoucí uznání problémů osob trpících některou z dysfunkcí, i podrobnější diagnostické postupy, i vzrůstající nabídka léčebných metod. V České republice provedli prof. Matějček, doc. Dytrych a dr. Tyl screeningový záchyt příznaků LMD u 6 000 žáků 2. třídy základní školy. Je šokující, že studie zjistila pouze 66% dětí bez příznaků LMD. 18% dětí vykazovalo zřetelné, klinické znaky. Ještě dalších 16% vykazovalo subklinické náznaky.

4) Motivační pásmo Divadla Fórum a lekcí dramatické výchovy

4.1 Divadlo Fórum

Divadlo Fórum je postaveno na určitém problému, který je předložen divákům k řešení. Herci hrají vymezené charakterové typy a konflikt v hrané situaci je zcela autentický konflikt, které se mohou stát v běžném životě. Zakladatelem Divadla Fórum je Augusto Boal, který „*pojímá divadlo jako nástroj sociální změny všude tam, kde se vyskytuje politický útlak a později zprostředkovaně i jiné – skrytější – formy útlaku, jako je například útlak sociální, či psychický*“. „*Divadlo utiskovaných vytváří podmínky pro aktivní vstup diváků do hry a do rolí s tím, že se ovlivňuje někdy i velmi výrazně průběh představení, které je víceméně „ušité“ na problematiku lokality v níž vystupuje*“. (M. Valenta 2001) Divák se stává aktivním účastníkem děje, vstupuje do hry a přejímá charakter hercovy role, v níž přetváří děj podle vlastního uvážení.

Z toho principu se čerpá při práci na Divadle Fórum v IQRS. Zejména se zaměřujeme na problematiku sociálního útlaku, vzhledem ke kulturním odlišnostem cílové skupiny IQRS.

Divadlo Fórum má za úkol přimět diváka, aby pracoval a snažil se nalézt schůdnější situaci a aspoň nějakou cestu z problémů, ve kterých je hlavní postava Divadla Fórum – utlačovaný.

Na základě zhlédnutého představení se může divák lépe orientovat a řešit analogické životní situace. Vstupem do role má možnost konfrontovat svoje vnitřní postoje s charakterem dané role, konfrontovat sám sebe s jiným názorem a pomocí této zkušenosti se více vcítit do jiných životních situací. Učí se nebýt lhostejný k problémům druhých lidí.

Cílem je, aby divák pochopil, že každý člověk může svým jednáním ovlivnit a změnit situaci. Divadlo Fórum staví diváka před jeho vnitřní konflikt, odkrývá ho a dodává mu odvalu k jeho řešení. Cílem Divadla Fórum je společné hledání a nalézání řešení, která jsou schopná nastolit pozitivní změnu ve společnosti.

4.1.1 Zásady práce

V IQRS využíváme prvků Divadla Fórum ve 3 různých variantách.

První typ: Příběh přehraje pedagogický tým IQRS. Podmět k tématu příběhu vystává ze zakázky základní školy nebo z témat sociálního útlaku cílové skupiny.

Druhý typ: Příběh nacvičují klienti v klubu IQRS. Scénky vycházejí z běžných situací jejich života. Průvodcem děje je pedagog.

Třetí typ: Ve spolupráci se střední školou se scénky připravují s jejími žáky v rámci výuky. Téma vycházejí z možných situací jejich sociokulturního prostředí.

Všechny tři typy Divadla Fórum jsou prezentována na základních školách, které mají větší koncentraci romských žáků.

První kontakt

Zde je popsán pouze první kontakt se skupinkou klientů, kteří připravují představení, průběh představení je popsán níže (Struktura Divadla Fórum).

První kontakt s klienty probíhá krátkou besedou o tom, zda vědí, co je to Divadlo Fórum, zda mají o něm nějakou představu. Následně se s klienty udělá několik skupinových her, které je připraví a motivují na další práci. Po úvodní rozcvičce začne samotná práce se scénářem (viz níže Struktura Divadla Fórum).

Během rozcvičky i práce na scénáři, je velmi důležitá postava lektora, který se staví do role pozorovatele a zjišťuje herecké předpoklady účastníků, ale také naladění a emoční rozpoložení klientů. Je důležité, aby se klienti ve své roli cítili dobře a měli k lektorovi dostatečnou důvěru.

4.1.2 Principy

- Skupinou „hercu“ jsou žákům-divákům přehrávány různé životní situace, které v určité míře obsahují konflikt.
- Žáci-diváci mají možnost zastavit herce slovem „STOP“ v situaci, kdy mají pocit, že lze konfliktu určitým jednáním předejít, toto jednání navrhnou a nechají danou situaci zahrát znovu.
- Žáci-diváci mají možnost sami vstoupit do herního prostoru, převzít některou z rolí a nechat přehrát situaci znovu.
- Každá role má svůj zástupný předmět, který ji charakterizuje a divák si ho bere, pokud do role vstupuje.
- Nesmí dojít k proměně charakteru postavy (z tiché a bojácné dívky se nesmí stát dívka průbojná a otevřená)
- Nesmí být použito kouzlo (míníme tím např. milionovou výhru v loterii, která zachrání protagonistu před finančním krachem)
- Nesmí se objevit fyzické násilí a sexuální tematika
- Nikdo z diváků nebude přemlouván ke vstupu do role, pokud sám nechce.
- Každé představení Divadla Fórum je řízeno Jokerem, tj. moderátorem, bavičem, uvaděčem, který hru řídí a reprezentuje diváka

Ústřední postavou Divadla Fórum je tzv. protagonista, utlačovaný. Je to on, kdo se dostává do větších a větších problémů, které sám však nedokáže řešit. Vztahy mezi jednotlivými postavami jsou založeny na principu podřízenosti a nadřízenosti a na hledání způsobů, jak se vlastním jednáním z podřízeného postavení vymanit. Důležitou postavou Divadla Fórum je „Joker“, který zprostředkovává kontakt mezi herci a diváky, řídí celou akci, uvádí ji, vysvětluje princip Divadla Fórum, představuje postavy. Má za úkol motivovat diváky, vnímat jejich připomínky, zastavovat děj podle jejich pokynu a umožňovat jim vstup na jeviště. Jeho úkolem je tedy udržet linii celé akce, vést diskusi a směřovat ji i vracet k řešenému problému. Role Jokera vyžaduje velké soustředění a schopnost rychle reagovat na vzniklé situace, na nastolenou atmosféru, kdy jednou musí povzbuzovat, jindy tlumit aktivitu diváku, často je nucen na místě improvizovat a vytvářet nové postupy pro aktuální skupinu.

Vedlejší role ztvárňují „herci“. Ti vystupují v rolích a jejich úkolem je přesně přehrát situaci, jež musí být zafixována tak, že ji herci mohou na přání diváku téměř přesně zopakovat. Herci hrají postavu určitého charakteru a jejich úkolem je udržet charakter postavy a jednat vždy v rámci tohoto charakteru. Diváci mají za úkol najít řešení pro konkrétní postavu tak, aby nezměnili její charakter, naproti tomu herci mají za úkol improvizovat a v rámci postavy reagovat na nově se vyvíjející situaci, přijmout nového partnera, reagovat na něj a pomoci mu při hraní. Dále herci podle pokynu Jokera komunikují s diváky v roli, odpovídají na otázky kladené postavám, diskutují o nabízeném řešení, odmítají ho, jde-li proti charakteru postavy, nebo dokonce mohou vystoupit z role a komunikovat sami za sebe. Znakem jejich postavy bývá tzv. zástupná rekvizita (šátek, sklenice, bunda ...). Jsou vždy podřízeni Jokerovi.

Aktivními účastníky celé akce jsou diváci-žáci. Diváky zůstávají pouze při prvním provedení. Při druhém si již mohou vybrat, zda zůstanou diváky a budou pouze navrhnout hercům změny v jednání postav, kteří je budou podle těchto pokynů realizovat, nebo se stanou herci, vstoupí na jeviště, převzou roli a pokusí se změnu zahrát sami.

Ostatní diváci tyto změny schvalují a vyjadřují se k nim. Akci zastavují vykřiknutím slova „STOP“. Pro diváky platí totéž co pro herce - akci řídí Joker, který má i poslední slovo.

4.1.3 Popis činnosti a metody

Témata Divadla Fórum:

Obsahem krátkých her bývají běžné životní situace, do kterých se kdokoliv z nás může kdykoliv dostat. Témata pak vycházejí z potřeb té skupiny, které se představení hraje. Nejčastěji to jsou témata zaměřená na sociální útlak jedince v dané společnosti, problematiku drog a drogových závislostí, problémy týkající se vztahu jak mezi vrstevníky, mezi rodiči a dětmi tak mezi partnery. Dalšími tématy jsou zadluženost či generové pojetí rolí.

Divadlo Fórum má dvojí klientelu a to jak klienty, kteří se podílejí na tvorbě příběhu, tak diváky, kterým je tento příběh prezentován.

Pokud mluvíme o klientele, která se podílí na tvorbě příběhu, tak to jsou klienti IQRS, ve věku od 13 do 18 let. Ti pravidelně dochází do klubu IQRS na zkoušky Divadla Fórum a jsou autory i herci v samotných příbězích.

Druhou skupinou, pro kterou je Divadlo Fórum určeno, jsou diváci – žáci, kteří navštěvují jednu z našich partnerských základních škol. Této skupině je Divadlo Fórum prezentováno jako představení a oni nají možnost- buď svým vstupem do role nebo změnou hercova chování- přetvořit jeho děj.

Struktura Divadla Fórum:

Úvodní rozcvička

Na začátku lekce využíváme dramatických her k aktivaci a naladění klientů pro další práci. Tyto hry slouží k vybudování atmosféry umožňující uvolnění a spontaneitu. Jedná se především o fyzickou rozcvičku, zaměřenou na uvolnění svalů a celkové tenze těla. Zde si především všímáme naladění klientů – někdy volíme spíše relaxaci nebo rozcvičku založenou více na práci s imaginací než na pohyb.

Výběr tématu a práce na něm

Při prvním setkání herců-klientů probíhá práce na tématu, které je jim částečně zadané (téma zadluženosti, šikany,...). Účastníci pracují na jednotlivých scénách - pomocí brainstormingu vzniká jejich částečná struktura.

Následně vyzve lektor účastníky, aby ztvárnili jednotlivé scény pomocí živých obrazů (herci se postaví do takové sochy – bez pohybu, která charakterizuje jejich postavu v dané scéně – vše probíhá nonverbálně). Tímto způsobem se projedou všechny připravené scény. Při dalším kole herci vstupují znovu do svých nehybných postav, ale obohatí je o jedno slovo, které je pro tuto scénu nejvíce charakteristické. Následně se ze slov stávají věty a nakonec se jejich postava dostává do pohybu.

Tyto techniky pomáhají hercům více vnímat jednotlivé složky jejich herecké role a to nejen jak jejich postava jedná, jak se cítí, ale také to, jak při tom vypadá.

Končí se sepsáním scénáře na papír, což napomáhá hercům osvěžit si jednotlivé scény na příštích zkouškách.

Hlavní část lekce

po zpracování scénáře pracují herci na jednotlivých scénách. Snaží se o větší vcítění do role a zapamatování si scénáře. Letor se je snaží naučit základy herectví – jak mluvit na jevišti (nahlas, zřetelně, neskákat si do řeči, dát svému hlasu charakter role,...), jak se pohybovat, kdy být ve štronzu (nehýbat se), při které situaci se stát středem pozornosti, práci s mimikou a gesty atd.

Pomocná cvičení

Sem patří cvičení, která využívá lektor pro to, aby si sám aktér uvědomil jak se jejich postava cítí a jaká vlastně je. **Horká židle:** lektor vyzve hráče, aby se posadil před své spoluhráče na židli a ti se ho ptají na různé události v životě jeho herecké postavy (herce by se měl snažit vcítit do své postavy a odpovídat za ní). Končí se, až se jeho spoluhráči dozví vše potřebné.

Alter ego: alter ego je bráno jako vnitřní hlas hercovi postavy (co si právě o té situaci myslí, jak na ní nahlíží). Lektor nebo Joker zastaví hru a požádá herce o jeho vnitřní hlas, ten by měl hned zareagovat a divákům sdělit své pocity.

Divákům to pomáhá vcítit se a pochopit jednání určité postavy.

Závěrečná reflexe

Závěrečná reflexe pomáhá hercům ucelit si celé představení, mají možnost o všem si promluvit, popřípadě nastolit změny. Pro lektora je zpětnou vazbou od herců, kdy má možnost zjistit jejich postoje k budoucímu představení a napomáhá mu to v další práci na představení.

Průběh představení:

Celá představení se skládá ze dvou částí.

V první části jde o tzv. nažhavení publika pomocí několika průpravných cvičení a her, které se týkají jednak způsobu práce, jednak navozují dané téma. Následuje určitá forma diskuse, kdy Joker vysloví několik názoru a otázek týkajících se tématu představení. Diváci se k těmto problémům vyjadřují, Joker oslovuje jednotlivé diváky, aby rozvedli své názory apod.

Po této diskusi se rozdělí prostor na jeviště a hlediště a Joker informuje diváky o pravidlech.

Následuje druhá část, kdy je divákům přehráno připravené představení. Po jeho zhlédnutí Joker iniciuje potlesk u publika a zájem o téma u diváku podporuje tím, že se jich nejprve ptá, zda to bylo realistické, zda se to tak mohlo odehrát či ne, které postavy jim bylo líto, zda by šly změny apod. Dále je upozorňuje na to, aby při přehrávání vyhledávali ty situace, kde by byla možná změna a kde by akci mohli zastavit slovem stop. Dále Joker upozorní diváky, že mohou navrhnout změny v jednání postav, které realizují herci, nebo oni sami mohou vstoupit do role postavy a improvizovaně scénu zahrát s herci. Postava však nesmí vybočovat z rámce daného charakterem postavy. Při předávání postavy dochází k předání zástupné rekvizity. Novým přehráním situace se prověřuje, zda změny vedou k řešení problému. Joker pro hladký průběh akce může zařadit doplňující činnosti, např. klade otázky jednotlivým postavám, využije techniku horkého křesla, vnitřní monolog postavy.

Práce pokračuje tak dlouho, pokud je skupina soustředěná a tématem zaujatá. Joker by měl včas rozpoznat, kdy celá akce vyvrcholila a ukončit ji.

Na závěr Divadla Fórum by neměla chybět reflexe, v níž se shrne veškeré předchozí dění, pojmenuje se zásadní problém a uzavře se celá aktivita. Záleží na Jokerovi, pro jakou formu se rozhodne – ústní či písemnou. Závěrečná reflexe je nedílnou součástí Divadla Fórum, je prostorem pro to, aby to co nezaznělo na jevišti, proběhlo mezi diváky a herci právě zde a divák mohl odejít domů, aniž by si sebou nesl nějaký svůj nevyřešený vnitřní konflikt.

Spolupráce:

Během začátků Divadla Fórum v IQRS jsme dlouhou dobu spolupracovali s asistentkou katedry Sociální pedagogiky na Pedagogické fakultě Masarykovy Univerzity. Ta nás provázela a vedla během prvních Divadel Fórum, proběhlo s ní víkendové setkání, na kterém pedagogickému týmu připravila workshop na Divadlo Fórum a jeho techniky. Dále se účastnila několika supervizí a reflexí s Divadlem Fórum spojených.

4.2 Dramatické workshopy

Dramatické workshopy vychází z principů dramatické výchovy (tvořivé dramiky) a divadla ve výchově.

V dramatických workshopech je využíváno prvků a prostředků dramatického umění (např. improvizace, interpretace, vstupování do rolí a simulace). Pomocí těchto prostředků mohou klienti lépe přijmout „hru jakoby“. Ta je pro ně ohraničená jasnými pravidly, která jim dodávají jistotu a pocit bezpečí.

Dramatické workshopy využívají divadelních prostředků k dosažení psychologických a pedagogických cílů. Obohacují klienty o nové zkušenosti v oblasti prožívání, sdílení a sdělování.

Vyžívají principů divadla ve výchově, v podobě krátkých aktivačních scének, které jsou hrány samotnými pedagogy.

Cílem dramatických workshopů je otevřít s klienty důležitá osobní, osobnostní či jinak závažná témata. Pomocí metod dramatické výchovy, arteterpie a osobnostní výchovy chceme přimět klienty přemýšlet nad tématy, prožít si nejrůznější situace, emoce, přehrát role, následně je reflektovat a tyto zkušenosti přenést do osobních prožitků a chování.

Cílem dlouhodobých setkávání na workshopech je podpoření změny postojů a každodenního chování, které může být pro klienta rizikové. Důležitá je práce se skupinou, sebeprezentace, sebepoznání a práce s emocemi.

4.2.1 Zásady práce

Při výběru tématu vycházíme, buď ze znalosti klientů, kteří navštěvují již dlouhodobě jiné aktivity v IQRS nebo tato zakázka vyplyne po první úvodní lekci.

V případě, že je workshop realizován na školách, první kontakt je navázán s třídním učitelem nebo s pracovníkem školy. Od něj zjistíme potřebné informace o účastnících workshopu – věk, pohlaví, struktura a složení třídy, aktuální problém žáků (agresivita, šikana, špatná komunikace mezi žáky a učiteli,...).

Dalším krokem je přímý kontakt s klientelou a to pomocí prvního dramatického workshopu, který je zaměřen na seznámení se se skupinou a na společnou práci.

První dramatický workshop není tématicky zaměřený, pracuje s dynamikou skupiny, jejím naladěním a vztahy v ní.

4.2.2 Principy

- klient vstupuje do účasti na workshopu dobrovolně
- může v průběhu workshopu požádat o vystoupení z účasti a stát se pouze pozorovatelem
- má právo kdykoliv říci „stop“, pokud se téma týká jeho citové stránky a není mu to příjemné
- má právo na jakékoliv vyjádření svého názoru k problematice bez toho, aniž by byl souzen vedoucím nebo skupinou
- klient má možnost osobní konzultace s pedagogem po skončení workshopu
- pokud si to účastníci workshopu nepřejí, pedagog nesděluje informace, které během setkání získal

4.2.3 Popis činnosti a metody

Témata dramatických workshopů:

Témata dramatických workshopů se vybírají podle aktuálních potřeb klientely. Při práci s danou skupinou zjistíme jaké téma je pro ně zrovna aktuální a který problém by potřebovali řešit.

Zaměřují se především na běžné problémy adolescentů, na sociokulturní problémy vznikající odlišnostmi mezi majoritní a minoritní společností, na řešení sociálně patologických jevů, které se u dospívající mládeže často vyskytují.

Nejčastějšími tématy dramatických workshopů jsou: vztahy v rodině a škole, šikana, diskriminace a nepochopení ze strany majoritní společnosti či minorit, drogy a drogová závislost.

Struktura workshopu:

Průběh workshopů je rozdílný. Závisí na tom, zda se jedná pouze o jednorázové setkání pro danou skupinu nebo o několik workshopů, které na sebe navazují. V případě jednorázového setkání je tematika probraná zevrubně a důraz je kladen na závěrečné shrnutí a zpětnou vazbu.

Pozdrav pedagoga se skupinou

Na začátku workshopu je nutné, aby pedagog navázal kontakt se skupinou i s každým jejím členem zvlášť. Skupinu seznamuje s plánem workshopu a u jednotlivců zjišťuje míru jejich naladění – lektor požádá účastníky workshopu o stručnou charakteristiku sama sebe (hra: ke každému písmenu svého jména si přiřadí vlastnost, která tě charakterizuje, obměna: posílání kamínku po kruhu – mluví jen ten, kdo má kamínek - řekne věc, která by ho právě charakterizovala).

Úkolem pedagoga je zapojit do činnosti všechny členy skupiny. Počáteční aktivity by se měly odehrávat v kruhu, který symbolizuje jednotu skupiny.

Rozcvička, rozechřívací cvičení (warm-up)

Následující cvičení jsou na seznámení a rozehrání klientů. Ta jsou velmi často pohybová a doteková a jsou zařazena na začátek workshopu z důvodů aktivizace a vzbuzení pozornosti účastníků. Odstraní z klientů počáteční ostych a obavy a namotivují je na další aktivní práci s tématem.

Přiblížení tématu

Další cvičení jsou směřovaná na vtáhnutí účastníků do samotného tématu workshopu. Cvičení jsou pro klienty cestou k seznámení se s danou tematikou. tzn. - téma Šikana: lektor rozproudí s klienty diskuzi na toto téma, vybědne je k popisu: co je šikana, kde se s ní mohou setkat, proč k ní dochází, atd..

Tato část probíhá formou skupinové práce.

Hlavní část

V této fázi následují cvičení, která jsou základem celého workshopu. Často jsou to cvičení, při kterých se účastníci dostávají do role, ve které řeší dané situace. Vstup do role je tzv. ochranou pro klienta. Díky roli se tato hraná situace netýká přímo účastníka workshopu, ale pouze role, do které vstoupil. Na začátku této práce je nutné si s účastníky domluvit, jak bude probíhat vstup a výstup do role, aby nedocházelo k přenášení problému na vlastní osobu.

Závěrečná reflexe

Poslední částí workshopu jsou cvičení na uvolnění a následnou reflexi, která je zpětnou vazbou pro lektora a verbalizací prožitků účastníků.

Závěr nemusí samozřejmě vést k vyřešení klientových problémů. Je to především prostor pro uklidnění, bod přechodu mezi hraním a okamžikem, kdy klient vstoupí zpět do reálného světa. Je mu zde poskytnuto bezpečný prostor k tomu, aby vyšel z role.

Prostředky:

Skupinová dynamika:

Jedním z prostředků k dosažení daných cílů je využití skupinové dynamiky. Skupinová dynamika tj. vztahy a interakce jak mezi klienty a pedagogem, tak mezi klienty navzájem pomáhá vytvářet interpersonální vztahy a interakce mezi jednotlivými členy skupiny. Pomáhá k dosažení vzhledu do problematiky. Podporuje růst osobnosti klientů a rozvíjí jeho vlastní potenciál. Je prostředkem k pochopení druhých a změně nesprávných postojů klienta.

Improvizace:

Cílem improvizace je reflektování vnitřního stavu klienta a jeho konfliktů, umožňuje mu expresi aktuálního stavu a citění. Podporuje volné asociace, vnitřní vzhled do modelových situací a jejich dynamiky. Buduje schopnost okamžité reakce a zapojení klienta do spolupráce ve skupině.

Vstup do role:

Vstup do role využívá dramatického paradoxu, že „jsem to já“ a současně „nejsem to já“. Klient získává možnost ztvárnit skutečnost a situaci v bezpečí role a zároveň vyjádřit své postoje k dané problematice. Přijatá role uvolňuje vzhled do problému a umožňují i práci na jeho řešení.

Klientovi je buďto role cíleně přidělena (agresor vstupuje do role oběti) nebo si role vybere svého hráče. V tomto případě probíhá zvnitřnění role většinou nevědomě, klientovi je nabízená škála rolí a on do jednotlivé z nich vstupuje na základě vlastních preferencí, tzn. že klient si vybírá roli, která je mu blízká.

5) Multimediální výuka a aktivity zaměřené na sebezprezentaci a získání pocitu sebejistoty

Klienti se v rámci multimediální výuky učí zacházet s fotoaparátem, videokamerou a počítačovým softwarem. Svě znalosti se snaží prakticky využívat (nafotit portréty svých přátel/rodiny, vypálit si CD, vyhledat relevantní informace na Internetu, částečně poupravit fotografie...). Jedná se o aktivitu, která nejen zvyšuje jejich kompetence tohoto směru, ale slouží i jako podpůrná metoda práce s klientem. Lektor si s klientem snáze vytvoří vhodný vztah pro definování dlouhodobých vzdělávacích cílů, pozná rodinné zázemí klienta a jeho kamarády.

Cílem fotokroužku je dětem ze sociálně vyloučených skupin a to především romské mládeži nabídnout kvalitní trávení volného času a nové eventuality sebere realizace. Mají možnost tvořivě se rozvíjet jiným směrem než doposud a uplatnit svoje schopnosti hbitého pozorovatele. Klienti si mohou vyzkoušet samotnou práci s fotoaparátem a popřípadě se naučit jednoduchou úpravu fotek na PC.

Cílem videokroužku je seznámit klienta se základní prací s videokamerou a při zájmu i se základy úpravy videomateriálu (střih, přidání titulků, hudby, převod do výstupního formátu).

Natočený materiál bývá prezentován na internetových stránkách www.jaktovidimja.cz, což umožňuje pozitivní prezentaci dovedností klientů. Mezi tyto dovednosti nejčastěji patří beatbox, fotbal, zpěv, breakdance, divadelní shot.

Svémi fotografiemi prezentují široké veřejnosti svůj život, svoje zájmy, ale především svůj pohled na prostředí, ve kterém žijí.

5.1 Zásady

občanské sdružení
IQ Roma servis, Cejl 49, 602 00 Brno
tel./fax: +420 549 241 250
IČ: 65341511
Č. Ú. ČSOB189104187/0300
Registrace u Ministerstva vnitra
pod č.j./s-OVS/1-33 944/97-R

Pobočka (adresa pro korespondenci):
Hybešova 41, 602 00 Brno
tel.: +420 543 213 310
fax: +420 543 214 809

Primární aktivitou multimediální výuky je fotokroužek. Ten slouží klientům k seznámení se se základy práce s fotoaparátem a základními možnostmi úprav snímků. Dle aktuálního počasí probíhá buď v učebně (improvizovaný fotoateliér) nebo venku v ulicích města Brna, případně v rodinách klientů.

Fotokroužek se koná pravidelně 1x týdně. Toto skupinové focení je doplněno individuálními lekci, kdy klient aplikuje své dovednosti na příslušnících své rodiny a mnohdy je i sám učí fotit. Po nafocení probíhá v navazující části multimediální výuky přetahování fotografií na server. Každá sada fotografií je označena místem focení a datem pořízení. Fotografie jsou pak promítány a každý klient má možnost si dle svého uvážení vybrat jednu fotografii, která mu je bezplatně vytištěna. Tu pak může ukázat kamarádům, sourozencům nebo rodičům. Většina fotografií jsou portréty blízkých osob.

Fotokroužek je určen pro klienty od 13 do 18let. Nezáleží na tom, zda klienti mají nějaké zkušenosti s fotografováním, většina jich drží fotoaparát poprvé v životě a přesto se chopí fotoaparátu svědomitě a prokážou výbornou zručnost při focení a cit pro kompozici. Pro fotografování je lepší, když se ho účastní skupinka kolem 3-4 klientů, kdy mají možnost se při focení vystřídat.

Důležitým motivačním prvkem této aktivity jsou výstupy. Nejlepší fotografie jsou vystaveny výstavě s názvem „Jak to vidím Já...“ a na internetové stránce www.jaktovidimja.cz.

5.2 Principy

Fotokroužek patří do volno-časových aktivit pedagogického programu IQRS. Navštěvují ho klienti, kteří docházejí i na ostatní aktivity IQRS.

Probíhá většinou jednou týdně a to v odpoledních hodinách, aby byl dostupný i pro klienty, kteří mají odpolední vyučování.

Pedagog učí klienty základům práce s digitálním fotoaparátem a základy kompozice, vede klienta nepřímou, pomocí otázek („Co se dá udělat, aby fotografie nebyla rozmazaná?“, „Nebylo by fajn, kdyby tam Monika měla celou hlavu?“...)

Po každé lekci čeká klienty prezentace nafocených fotografií, kde mají možnost si svůj obrázek vytisknout a donést domů, popřípadě vložit na internet (www.libimseti.cz), což klienty motivuje k další návštěvě fotokroužku.

5.3 Popis činnosti a metody

Během práce s fotoaparátem se klienti učí pochopit základy ovládání aparátu, uchopení, práce se spouští, základy kompozice, pravidlo zlatého řezu, využívání blesku, stativu, zkoušení různých délek expozice, hloubek ostrosti... Při zájmu si mohou vyzkoušet základy úprav fotek v IrfanView – výřez, zostření, jas/kontrast... a pokročilé úpravy ve Photoshopu, např. aplikace filtrů, využívání vrstev.

5.3.1 témata Fotokroužku

Témata fotografií, které během fotokroužku vznikají vycházejí vždy z přání klientely. Většinou si klienti fotí své kamarády, svoji rodinu či známé nebo poprosí kamaráda o svůj vlastní portrét nebo fotku celé postavy. Na klientovi samotném je i výběr místa, kde by fotografie měla vzniknout – v parku, během aktivit v IQRS, v hudební zkušebně, u něho doma,... Většinou se jedná o fotografie postav než o focení živého či neživého okolí kolem nich.

V rámci projektu Equal byla uspořádána výstava klientských fotografií „Jak to vidím já“. Klienti vytvořili černobílé fotografie a krátké dokumentární cykly z jejich všedních dnů. Autoři černobílých fotografií zachycují svět, ve kterém žijí, tj. rodina, kamarádi, město, zájmy, schopnosti, život právě tak, jak jej vidí oni sami. Z fotografií byla vytvořena putovní výstava, která probíhá od srpna roku 2006 a je obměňována aktuálními fotografiemi. Setkává se stále

větším zájmem u mladé romské generace, ale také s dobrými ohlasy veřejnosti. Fotografování probíhá v městě Brně, častokrát přímo v rodinách autorů, tudíž je možné shlédnout portréty kamarádů, sourozenců, maminek, tatínek, tet, dědů i babiček.

5.3.2 struktura fotokroužku

První kontakt

Během prvního kontaktu se klient informuje o možnostech, které mu fotokroužek nabízí. Seznamuje se se základy fotografování (kde je spoušť, jak se zaostřuje, co je to blesk a kdy se používá, jak pracuje zoom (objektiv s proměnnou ohniskovou vzdáleností), jak reagovat na změny počasí, ...). Je potřeba si však dát pozor, abychom teoretickými zásadami klienta neodradili od samotného focení. Je důležité vnímat potřeby klienta a pracovat s nimi.

Samotný průběh

Sám klient si volí, kde bude focení probíhat a koho či co bude fotit.

Při samotném fotografování je pedagog klientovi stále na blízku a pomáhá mu s případnými nejasnostmi. Nejčastějším problémem je rozostřenost fotografie a práce se zoomem. Když je klient ve fotografování jistější, snaží se mu pedagog přiblížit základy kompozice (rozvržení fotografie, „zlatý řez“, jak se fotí postava, portrét, na co by se měl fotograf zaměřit,...). Při nepříznivém počasí se fotokroužek přesune do klubu IQRS, kde se fotí dění v klubu (hudební workshop, aktivity v klubu, hry, tančení,...)

5.3.3 PC-Foto

Po ukončení samotného focení se pedagog s klienty přesune do PC učebny. Zde jsou prezentovány fotky, které nafotili a klienti mají možnost s nimi dále pracovat. Klienti se učí upravovat fotky (barevnost, velikost, výřez,...), mohou si je vytisknout nebo vypálit na CD a následně donést domů. V poslední době je velkým zájmem klientů vkládat si svoje fotografie na internet (www.libimseti.cz), kde je mohou prezentovat i svým kamarádům.

5.3.4 Výstava

Než se přistoupí k samotné prezentaci fotek pro veřejnost je potřebné zajistit jak samotný souhlas klienta nebo jeho zákonného zástupce k vystavení jeho fotografií (autorská práva), tak je potřeba souhlasu i od osoby, či osob, které jsou na této fotografii vyfocené. Dalším krokem je vytvoření krátkého popisku fotografie klientem (kdo to je, kde je, s kým je,...). Pokud je potřeba fotografií k výstavě upravit, dochází tak ve spolupráci s klientem (fotografii si s pomocí pedagoga upravuje sám nebo tak činí sám pedagog, vždy však konečný souhlas stojí na klientovi).

6) Terénní program podpory

Práce v terénu je pro pedagogickou činnost nesmírně cenná. Realizuje myšlenku komplexní práce s rodinnou, která je silným motivačním prvkem ve vzdělávání dětí. Je prováděna několika způsoby, od získávání nových uživatelů přímo z ulice až po řešení širších problémů nejen vzdělávacího a výchovného charakteru. Uživatel se v přirozeném prostředí cítí bezpečněji a může reagovat na pracovníka otevřeněji než v prostředí cizím. Pracovník poznává způsoby trávení volného času, sleduje potřeby dané cílové skupiny. Dále pracovník získává širší informace o rodině, což často vede k jeho účasti na řešení problémů vzdělávacího, výchovného i sociálního charakteru.

6.1 Struktura a metoda práce

- vyhledávání nových uživatelů, kteří budou kontaktováni v jejich přirozeném prostředí, je jim v první řadě nabízena alternativa trávení volného času, dále jsou seznámeni s nabídkou služeb Center.

- kontakt v rodinném prostředí, uživatel, který již navštívil centrum nebo jiným způsobem projevil zájem o účast na nabízených aktivitách, je navštíven v rodině. Pracovník představí sebe i organizaci rodině a zjistí zájem o další spolupráci.
- pravidelný kontakt s rodinou. Pracovník navštěvuje rodinu uživatele, který se pravidelně účastní aktivit v centru. Rodič je pravidelně informován o práci s dítětem, o kontextech a metodách práce. Pracovník udržuje s rodiči kontakt, čímž zvyšuje možnou motivaci vycházející přímo z rodiny. Motivování ze strany rodiny je dalším krokem k dosažení cíle – vnitřní motivace uživatele.
- kontakt se širším okolím. Pracovník se zajímá o širší okolí uživatele, o kamarády, sousedy a lidi, se kterými se stýká. Znalost širších vztahů a zájmů pomáhá pracovníkovi lépe porozumět kontextům klientova života.
- kontakt se školami a jinými institucemi (ZŠ, SŠ, SOU, VŠ, Speciální školy a centra, PMS-kurátoři) probíhá v několika rovinách. Dochází k získávání nových uživatelů, kteří jsou o aktivitách organizace informováni prostřednictvím školy. Komunikací s institucemi se dá předejít mnohým nedorozuměním. Pokud má uživatel nějaký problém, je vždy dobré projevit snahu věci řešit, i když sám neví jak. V některých případech mohou pracovníci narazit na nekorektní, až diskriminační chování, na které mnozí uživatelé nedokáží adekvátně reagovat.

Terénní aktivity jsou především podpůrným prostředkem specializovaných aktivit pro zajištění symbiózy v komunikaci mezi pracovníkem, uživatelem, jeho rodinou a dalšími zapojenými institucemi.

VII. Návazné služby a spolupráce:

Škola

(s partnerskými základními školami i s ostatními základními školami v městě Brno – zejména však se školami s vyšším počtem romských žáků)

Škola hraje v systému podpory volby povolání klíčovou roli. Od roku 2002 na školách probíhá výukový program „Výchova k volbě povolání“. Žáci tento předmět mají zařazený do osnov výuky již od sedmého ročníku. Základní škola hraje důležitou roli v procesu volby budoucího povolání žáka. Vybavuje žáky kompetencemi potřebnými pro rozhodování o další profesní a vzdělávací orientaci, tvoří primární síť základní poradenské služby. Cílem poradenství v IQRS není nahradit jiné státem financované poradenské služby, ale zabezpečit funkční propojenost poradenských služeb pro klienty. Každé zvláště zabezpečuje svébytnou podporu žáka a z každého z nich mohou lze profitovat v procesu úspěšného přechodu žáka ZŠ na středoškolskou formu studia. Poradenské služby IQRS navazují na jednotlivé metodické okruhy školy, vzájemně se s nimi prolínají, doplňují je o rozměr dobrovolnosti účastníka. Spolupráce jednotlivých poradenských subjektů podporuje vazby mezi žákem – školou – poradenskými aktivitami pro žáka – rodinou žáka a jeho sociokulturním prostředím.

Skupinové poradenské lekce jsou připravovány individuálně pro daný ročník školy, výstupy jsou konzultovány s třídním učitelem nebo výchovným poradcem dané školy.

Poradenští pracovníci komunikují zejména s třídním učitelem klienta, výchovným poradcem, školním psychologem, asistentem pedagoga, metodikem prevence a ředitelem popř. zástupcem ředitele dané školy.

Vzájemná komunikace umožňuje vhodnou aplikaci poradenských metod, které jsou šity na míru přímo pro daného klienta. Zároveň dochází k předávání teoretických poznatků a poradenských metod a materiálů a zpětné vazbě na práci poradny pro volbu školy v IQRS.

Informační poradenské středisko Úřadu práce

občanské sdružení
IQ Roma servis, Cejl 49, 602 00 Brno
tel./fax: +420 549 241 250
IČ: 65341511
Č. Ú. ČSOB189104187/0300
Registrace u Ministerstva vnitra
pod č.j.II/s-OVS/1-33 944/97-R

Pobočka (adresa pro korespondenci):
Hybešova 41, 602 00 Brno
tel.: +420 543 213 310
fax: +420 543 214 809

www.iqrs.cz

Zabezpečuje odborné vzdělávání poradenských pracovníků, poskytuje konzultaci a metodologická supervize. Dochází k předávání nových poznatků a materiálů určených k práci v poradenských službách. Poskytuje klientům služby individuální profesní diagnostika. Mezi poradenskými pracovníky probíhá předávání informací o školách, jednotlivých oborech. Z IPS získávají poradenští pracovníci bližší informace o následném uplatnění klienta v daném oboru vzhledem k aktuálním tendencím trhu práce. IPS poskytuje stáže pro nové pracovníky poradenského centra.

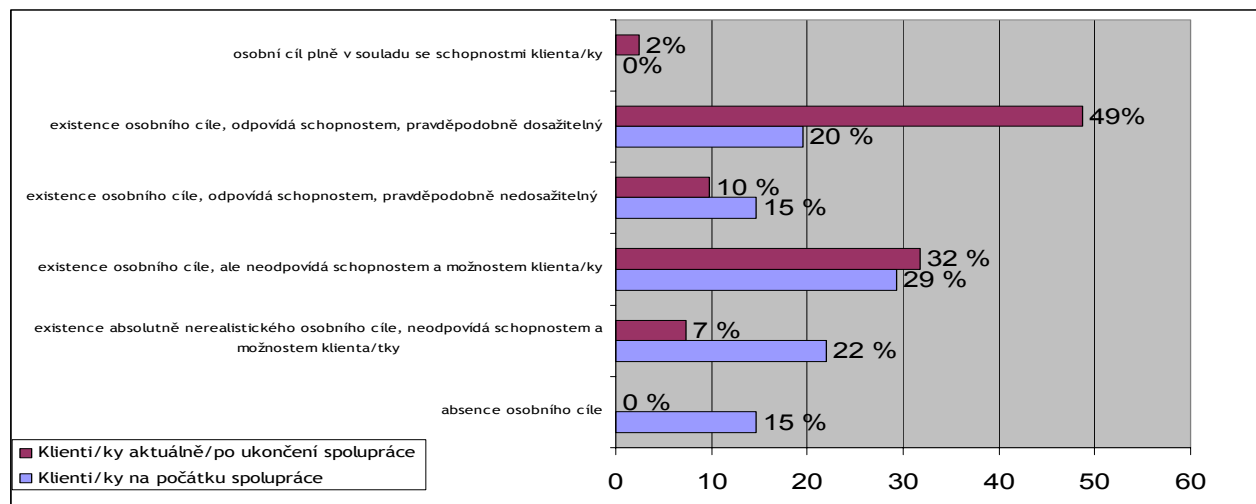
VIII. Shrnutí

Představený produkt je svým obsahem zaměřen na podporu vzdělávání a získání sociálních kompetencí mladé romské generace. Jedná se o soubor nástrojů, které mohou být využity samostatně, doplněny o další aktivity či realizovány pouze v úsporné podobě.

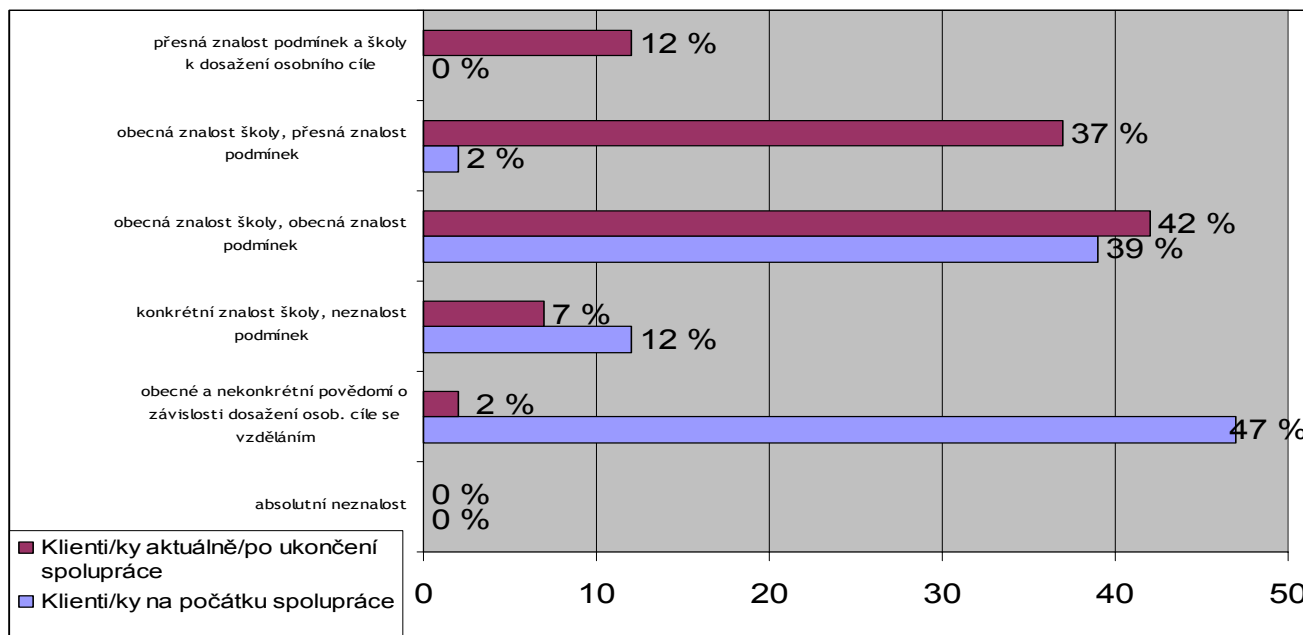
Při tvorbě produktu byly využity odborné znalosti partnerů projektu, na jejichž základě vznikala metodologie produktu. V následném procesu realizace byly do postupů začleněny podněty ze strany cílových skupin – klientů. Vzhledem ke skutečnosti, že účast na aktivitách je vždy dobrovolná stala se naplněnost prvním faktorem pro úpravy metod. Při rozhovorech s klienty se aktivity uzpůsobovali jejich představám o dostatečné atraktivitě při zachování smyslu a cíle aktivity. Do procesu jsou začleněni i rodiče, kteří vnášejí vítané připomínky k obsahové stránce aktivit.

Aktivity produktu jsou využitelné nejen pro určenou cílovou skupiny, ale mohou být realizovány v rámci činnosti nízkoprahových zařízení nebo ve školách při výuce (metody divadla Fórum, poradenské lekce, výuka PC, fotokroužek). Při úpravě témat je možné využít i pro mladší generaci, která při některých aktivitách, ve kterých je také zapojena, projevuje vysokou míru zájmu.

V současné době (květen 2008) jsme schopni již vyhodnotit dílčí dopady aktivit. První z grafů zobrazuje schopnost klientů definovat své profesní cíle realisticky. Rozhovory s uživateli byly realizovány v období 2006 – 2008 a obsahově se zaměřovali na schopnost určit si realistický profesní cíl, následně byly postoje uživatelů srovnány (za jejich účasti), s realitou dané možnosti (určeno školním prospěchem). 49% klientů si po zapojení do programu je schopná definovat svůj profesní cíl poměrně realisticky, což je nárůst o 29%. Velmi významná je i skutečnost, že žádný každý klient byl schopen svůj cíl definovat.

Definice cíle je jen prvním dílem procesu, neméně důležitá je i znalost prostředků k jeho dosažení (studijní předpoklady, možnost výběru škol, obsah přijímacích zkoušek, atd.). Po zapojení do aktivit produktu disponuje více než 90% klientů alespoň obecnými znalostmi o podmínkách a postupech nutných k dosažení profesního cíle.

Další součástí průběžné evaluace je i vyhodnocení schopností klientů orientovat se v sociálním prostředí, níže uvedená tabulka zobrazuje vybraná kritéria, která byla zvolena.

	Na počátku	Aktuálně/ po ukončení spolupráce
Rozpoznání diskriminace a obrana proti ní	20%	90%
Výhody legální práce	15%	78%
Vztah mezi vzděláním a trhem práce	17%	95%
Rizika nesplácení úvěrů	22%	59%
Škodlivost kouření	63%	85%
Rizika drogové a alkoholové závislosti	37%	90%
Rizika závislosti na hracích automatech	32%	59%
Prevence civilizačních chorob	29%	73%

Poměrně významné posuny ve znalosti obecných společenských premis pokládáme za součást nutných kompetencí pro samostatnou orientaci v sociálním prostředí. Z tohoto důvodu validujeme navržený produkt společně a ne jako soubor jednotlivých dílčích komponent.

Právě komplexnost produktu je jeho hlavní silnou stránkou, umožňuje se zaměřovat na všechny dostupné aspekty vývoje klienta a významně tak snížit možná rizika neúspěchu především ve vztahu k bezprostřednímu okolí klientů – přátelé, rodina.

Nezamýšleným nicméně významným prvkem realizace aktivit je postupný přechod klientů z uživatelské do expertní skupiny. Aktivity Divadla Fórum postupně přebírají sami klienti, kteří vystupují v jednotlivých představeních na školách a dokonce se aktivně účastní tvorby scénářů.

Realizace vícesložkového poradenství pro volbu školy umožnilo podchytit adekvátním způsobem jednotlivé generace dle vhodnosti znalosti předávaných informací a přípravě na profesní kariéru.

Začlenění metody EEG biofeedback, která doposud byla využívána pouze v psychologických ordinacích umožnilo podpořit i složky osobnosti klientů (a zaměstnanců), které by bylo jinak velmi obtížné posilovat (soustředěnost, schopnost relaxace).

Zásadní vliv na případnou úspěšnou implementaci produktu má provázanost aktivit vzdělávacích a volnočasových. Vyváženost je nutným faktorem probuzení zájmu potenciálních uživatelů o aktivity na první pohled nezajímavé a náročné. Využití motivačních metod dramatické výchovy při realizaci poradenství, propojení výuky s PC lekci a veřejné prezentace fotografií jsou jen vybranými souvislostmi, které umožňují úspěšnou realizaci aktivit.

Závěrem uvádíme modelový profil absolventa aktivit:

Modelový profil "absolventa" Jaroslav Č. (16 let)

Rok 2006:

- Klient začal docházet do centra od června 2006
- Nejdříve se účastnil motivačních aktivit a PC kurzů
- Představa o jeho budoucím povolání byla nejasná
- Projevoval pouze malý zájem o vzdělávání

Rok 2007:

- Klient navštívil několik lekcí dramatické výchovy a absolvoval lekci skupinového poradenství na škole, absolvoval také několik tréninků EEG Biofeedback metody
- Začal spolupracovat ve skupině Divadla Fórum a vystupoval na základních školách jako herec DF
- Začal projevovat zájem o budoucí povolání a několikrát navštívil poradnu pro volbu školy, kde individuálně plánoval svoje budoucí studium. Do tohoto plánování byla zapojena i jeho rodina
- V září 2007 nastupuje na Střední odborné učiliště, Obor: truhlář

Rok 2008:

- Klient stále navštěvuje učební obor
- Menší obtíže řeší individuálním plánováním (poradenství, výuka)
- Stále se účastní aktivit centra
- Ve spolupráci s Centrem zaměstnanosti zjišťuje možnosti svého budoucího zaměstnání

V Brně dne 30.4. 2008 zpracovali Jana Pačinková, Veronika Vaňková a Wail Khazal za přispění dalších kolegů.